
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

ΚΟΙΝΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ του
Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και του Τμήματος Οικονομικής
και Χρηματοοικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου
Νεάπολις Πάφου Κύπρου στην «**ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Απώλειες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις
οικονομικών κρίσεων στις Εθνικές Οικονομίες

ΔΕΛΕΡΝΙΑΣ ΥΑΚΙΝΘΟΣ

Κόρινθος, Ελλάς, Οκτώβριος 2015

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations

JOINT MASTERS DEGREE with the Department of Political
Science and International Relations of the University of
Peloponnissos and the Department of Economic Science of the
University of Neapolis Pafos, (Cuprus) in the «**GLOBAL
POLITICAL ECONOMY**»

**Losses and long-term effects of economic crises on
National Economies**

DELERNIAS YAKINTHOS

Corinth, Greece, October 2015

“Thus it is manifest that the best political community is formed by citizens of the middle class and that those states are likely to be well-administered, in which the middle class is large.....where the middle class is large, there are least likely to be factions and dissension.”

Aristotle 384 - 322 bC., POLITICS

“The only function of economic forecasting is to make astrology look respectable”

John Kenneth Galbraith 1908 – 2006

Απώλειες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις οικονομικών κρίσεων στις Εθνικές Οικονομίες

Σημαντικοί Όροι: Ελληνική κρίση, Ευρωζώνη, Ευρωπαϊκός Νότος,

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι ο ορισμός μοντέλου Βασικών Δεικτών Επιδόσεων (ΒΔΕ),(KPIs), τους οποίους θα αναλύσουμε συγκριτικά και χρονικά σε βάθος δεκαετίας προ της ελληνικής κρίσης. Η σύγκριση θα γίνει μεταξύ οικονομιών των χωρών του Νότου της Ευρωζώνης, της Ισπανίας, της Ιταλίας και Πορτογαλίας οι οποίες, σε μικρότερο βέβαια βαθμό, εισήλθαν στην ίδια χρονική περίοδο σε κρίση καθώς και τους αντίστοιχους οικονομικούς δείκτες της Γερμανίας.

Τα ευρήματα θα συμβάλλουν στον ορισμό υποδείγματος δεικτών που μπορούν να οδηγήσουν στην πρόιμη διάγνωση της εισόδου των εθνικών οικονομιών σε καθοδικούς κύκλους ύφεσης με επιταχυνόμενη ροπή οικονομικής σμίκρυνσης και συνακόλουθη σημαντική επιβάρυνση των κοινωνικοπολιτικών δεικτών τους.

Εκ των υστέρων και κρίνοντας εκ του ασφαλούς αποτελέσματος διαπιστώνουμε ότι το πλαίσιο λειτουργίας και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ήταν μη βιώσιμο.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του όπως καταγράφηκαν υπήρξαν : ασφυκτικός κρατικός έλεγχος της οικονομίας, ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης, διαφθορά, οι μεγάλες αυξήσεις στις αμοιβές και την απασχόληση στον δημόσιο τομέα, οι μικρότερες στον ιδιωτικό - πάντα πάνω από την παραγωγικότητα της οικονομίας - και το σημαντικότερο η έλλειψη διαρθρωτικών αλλαγών και η αδυναμία εφαρμογής προγραμμάτων προσαρμογής σε περιβάλλοντα ευμενών διεθνών οικονομικών συνθηκών (χαμηλό κόστος ενέργειας, χαμηλά κόστη δανεισμού, δωρεάν μεταβιβαστικές πληρωμές από ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία, κλπ).

Losses and long-term effects of economic crises on National Economies

Keywords: Greek crisis, Euro zone, South Europe,

Abstract

The aim of this essay is the definition model KPIs, which will analyze comparatively and time in a decade before the Greek crisis. The comparison will be made between economies of the southern countries of Euro zone, Spain, Italy, and Portugal, which, to a lesser extent, of course, entered the same period in crisis with those of German economy indicators.

The conclusions will contribute to defining a model of indicators that can lead to early diagnosis of the entrance of the national economies to downward recessionary cycles accelerating torque economic contraction and concomitant significant burden of sociopolitical indicators.

In retrospect and judging from a safe outcome, we find that the framework for the operation and development of the Greek economy was unsustainable.

Its main features as listed, were: the suffocating state control of the economy, the inadequacy of public administration, corruption, large increases in wages and employment in the public sector, smaller in the private - always above the productivity of the economy - and the most important, in the absence of structural changes and the failure to implement adjustment programs in environments wishing international economic conditions (low energy prices, low borrowing costs, free transfers from European Structural Funds, etc.).

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract	5
Κατάλογος Πινάκων	6
Πίνακας 1.3.1 Πλεόνασμα – έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010	
Πίνακας 1.3.2 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010 (ολικό % ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.3 Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (ετήσιο %)	
Πίνακας 1.3.3.1 Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (κατά κεφαλήν/000)	
Πίνακας 1.3.4 Εξοδα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές εισροές %ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.6 ^α Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2001-2008 (μ. ετ. ανάπτυξης,% ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.6β Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2009-2010 (μ. ετ. ανάπτυξης,% ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.7 Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)	
Πίνακας 1.3.8 Διεθνής ανταγωνιστικότητα	
Πίνακας 2.1 Ανεξάρτητες – Εξαρτημένες Μεταβλητές	
Κατάλογος Διαγραμμάτων	6
Διάγραμμα 1.3.1 Πλεόνασμα – έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010	
Διάγραμμα 1.3.2 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010 (ολικό % ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.3 Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (ετήσιο %)	
Διάγραμμα 1.3.3.1 Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (κατά κεφαλήν/000)	
Διάγραμμα 1.3.4 Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές εισροές %ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.6 ^α Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2001-2008 (μ. ετ. ανάπτυξης,% ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.6β Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2009-2010 (μ. ετ. ανάπτυξης,% ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.7 ^α Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.7β Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)	
Διάγραμμα 1.3.8 Διεθνής Ανταγωνιστικότητα	
Διάγραμμα 2.1 Ανεξάρτητες – Εξαρτημένες Μεταβλητές	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

Διερεύνηση πρόδρομων δεικτών οικονομικών κρίσεων στις Εθνικές οικονομίες με αφετηρία την ελληνική κρίση	9
1.1 Ιστορική αναφορά σε μοντέλα οικονομικών προβλέψεων	9
1.2 Ιστορική διαδρομή της Ελληνικής Οικονομίας	10
1.3. Σκοπός της Διατριβής – Μεθοδολογία	11
1.3.1 Πλεόνασμα - Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης	13
1.3.2 Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης	15
1.3.3 Μεταβολή ΑΕΠ (ετήσιο %)	17
1.3.3.1 Μεταβολή ΑΕΠ (κατά κεφαλήν)	18
1.3.4 Έξοδα Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	19
1.3.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές εισροές % ΑΕΠ)	21
1.3.6 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (μ. ετ. ανάπτυξης % ΑΕΠ)	22
1.3.7 Παραοικονομία (Shadow Economy) (% ΑΕΠ)	25
1.3.8 Διεθνής Ανταγωνιστικότητα Ελληνικής Οικονομίας	27
1.4 Επιπτώσεις – Ανάλυση δεικτών	29
1.5 Ανακεφαλαίωση	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :

Σύνθεση μοντέλου πρόδρομων δεικτών οικονομικών κρίσεων	34
2.1 Εμπειρική απόδειξη του μοντέλου των μεταβλητών – δεικτών	34
2.2 Εξαρτημένες μεταβλητές – Ευρήματα	36
2.2.1 Εξαρτημένη μεταβλητή του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης	36
2.2.2 Εξαρτημένη μεταβλητή Εξόδων Γεν. Κυβέρνησης	36
2.2.3 Εξαρτημένη μεταβλητή Α.Ξ.Ε	38
2.2.4 Εξαρτημένη μεταβλητή Επενδύσεων σε Ακαθάριστα Πάγια	38
2.2.5 Εξαρτημένη μεταβλητή Παραοικονομίας	39
2.2.6 Εξαρτημένη μεταβλητή Ανταγωνιστικότητας	40
2.3 Συμπεράσματα	41
2.4 Ανακεφαλαίωση	44
Βιβλιογραφία	46
Παράρτημα Α	48

Παράρτημα Β	48
Παράρτημα Γ	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Διερεύνηση πρόδρομων δεικτών οικονομικών κρίσεων στις Εθνικές οικονομίες με αφετηρία την ελληνική κρίση 2010

1.1 Ιστορική αναφορά σε μοντέλα οικονομικών προβλέψεων

Ιστορικά διακρίνουμε στην βιβλιογραφία δυο διαφορετικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούν οι οικονομολόγοι για την πρόβλεψη της εισόδου των οικονομιών κυρίως, σε αναπτυξιακό ανοδικό κύκλο. Η πρώτη είναι η *theory – based* προσέγγιση που αφορά την ανάλυση και τη προσέγγιση των οικονομολόγων για το πώς συμπεριφέρονται οι οικονομίες με την ανάπτυξη θεωρητικών μαθηματικών μοντέλων, ενώ η δεύτερη είναι η *data – based* προσέγγιση, η εμπειρική προσέγγιση δηλ., κατά την οποία χρησιμοποιείται η γνώση για το πώς έχουν λειτουργήσει οι οικονομίες στο παρελθόν και με την προβολή προσομοιώσεων στατιστικών υπολογιστικών μοντέλων στο μέλλον, γίνεται η προσπάθεια πρόβλεψης για την συμπεριφορά τους σε μελλοντικό χρόνο.

Χαρακτηριστικό και πλέον απλοποιημένο μοντέλο πρόβλεψης στην θεωρητική προσέγγιση και το οποίο διερευνά και αναφέρεται στην αναπτυξιακή δυναμική και προοπτική των οικονομιών αποτελεί το *Solow – Swan growth model.*, Robert M. Solow (1956).

Κοινός παρονομαστής όλων των προαναφερομένων μοντέλων είναι η προσπάθεια υπολογισμού και προβολής στο μέλλον των δυναμικών μεταβλητών δεδομένων, τα οποία οδηγούν στην διάγνωση για είσοδο και παραμονή των οικονομιών σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και ενάρετους κύκλους οικονομικής εξάπλωσης. Στην πράξη οι κεντρικές τράπεζες, οι μεγάλοι οργανισμοί και τα Ινστιτούτα χρησιμοποιούν πολύ πιο σύνθετα μοντέλα οικονομικών προβλέψεων που συνίστανται στην χρήση και στάθμιση 100αδων υποδεικτών (βλ. Κεφάλαιο 2), προκειμένου να αντισταθμίσουν τις αυξομειώσεις των οικονομικών παραμέτρων και τον κίνδυνο εμφάνισης μη ασφαλών προβλέψεων. Επίσης στην πράξη τα μοντέλα αυτά συνδυάζουν μεταβλητές και δεδομένα και από τις δύο προσεγγίσεις, δημιουργώντας υβριδικά συνθετικά μοντέλα στην προσπάθειά τους να μειώσουν τα λάθη και αστοχίες τους (Blanchard, 2012).

Το ζητούμενο είναι στην παρούσα δημοσίευση εάν και κατά πόσον οι ίδιες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται για να διερευνηθούν και οριοθετηθούν την αναπτυξιακή προοπτική των οικονομιών, θα ήταν δυνατόν η και σκόπιμο να χρησιμοποιηθούν για να διερευνηθούν και οριοθετηθούν την είσοδο των οικονομιών σε υφεσιακούς κύκλους και κατ' επέκταση την σμίκρυνσή τους. Ακόμα περισσότερο αν τα μοντέλα αυτά θα μπορούσαν να προβλέψουν και οριοθετήσουν όχι μόνο την

είσοδο των οικονομιών σε υφεσιακό κύκλο πριν εκδηλωθεί η ύφεση, αλλά πολύ περισσότερο την είσοδο των οικονομιών σε κρίση.

Ένα μέρος της απάντησης μας δίνει στην κατακλείδα του άρθρου του, «..... όπως αναφέρει ο R. M. Solow (1956) “*Αλλά η πολλαπλότητα των δρόμων προς την πλήρη απασχόληση μέσω του φορολογικού συστήματος, των κρατικών δαπανών καθώς και των νομισματικών πολιτικών, αφήνει κάποιο περιθώριο επιλογών στο Έθνος για να επιλέξει εάν θέλει ψηλή απασχόληση με σχετικά μεγάλο σχηματισμό κεφαλαίου, χαμηλή κατανάλωση, γρήγορη ανάπτυξη, η το αντίθετο, η ένα κάποιο μίγμα. Δεν θέλω να υποθέσω ότι αυτό το μείγμα πολιτικής (για παράδειγμα: φτηνό χρήμα και πλεονασματικοί προϋπολογισμοί) μπορούν να γίνουν χωρίς εντάσεις. Αλλά ένα από τα πλεονεκτήματα αυτού του πλέον ευέλικτου μοντέλου ανάπτυξης είναι ότι παρέχει ένα θεωρητικό ισοδύναμο σε αυτές τις πρακτικές πιθανότητες...*”», τονίζοντας ότι η τελική επιλογή για το ποιο μείγμα πολιτικών επιλογών και μέτρων θα επιλεγεί και εφαρμοστεί, αποτελεί δικαίωμα του κάθε έθνους, υπό την έννοια ότι η όποια επιλογή θίγει και αφορά διαφορετικά μέρη του εκλογικού σώματος, τα οποία νομιμοποιούνται σε μια δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία και πολιτεία να διατηρούν το δικαίωμα της κρίσιμης επιλογής γιατί αυτά επιμερίζονται και επιβαρύνονται με το κόστος των επιλογών τους.

1.2 Ιστορική διαδρομή της ελληνικής Οικονομίας

Η οικονομική διαδικασία όσον αφορά τα μακροοικονομικά δεδομένα και δείκτες οιασδήποτε χώρας δεν είναι δυνατόν στην σημερινή παγκοσμιοποιημένη οικονομία να τεμαχιστεί και απομονωθεί σε χρονικά και τοπικά πεδία και να εξεταστεί μεμονωμένα και μονοδιάστατα. Οι άξονες λειτουργίας της καθορίζονται, πέρα από τις εθνικές μεταβλητές και ιδιαιτερότητες, από την γεωπολιτική και γεωστρατηγική θέση καθώς και τις εθνικές επιλογές σε κρίσιμες καμπές της ιστορικής διαδρομής κάθε κράτους «όπως αναφέρουν οι Daron Acemoglu και James A. Robinson (2012)», οι οποίες το κατατάσσουν σε ευρύτερους πολιτικούς και υπερεθνικούς συνασπισμούς προκειμένου να αναδείξει τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα και υπερκεράσει τις όποιες κοινωνικοοικονομικές εθνικές αδυναμίες του.

Στρατηγική ιστορική πολιτική επιλογή της Ελληνικής Δημοκρατίας στην μεταπολεμική εποχή του Ψυχρού πολέμου και την ακόλουθη ανάδυση του Τρίτου Κόσμου υπήρξε η ένταξη και η ενσωμάτωσή της στον πυρήνα των προηγμένων κρατών και οικονομιών της Ευρώπης, προκειμένου να επωφεληθεί και εξασφαλίσει τα ζωτικά της συμφέροντα από την υπό δημιουργία περιοχή πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας και ανάπτυξης στον ενιαίο γεωγραφικό Ευρωπαϊκό χώρο.

Η πλέον πρόσφατη φάση της οικονομικής ενοποίησης για την ελληνική οικονομία υπήρξε η είσοδος της Ελλάδας στον σκληρό πυρήνα των Ευρωπαϊκών χωρών το 2001, οι οποίες αποφάσισαν, δημιουργώντας την Ευρωζώνη (Euro zone) από 1-1-1999,¹ να επιταχύνουν και εμβαθύνουν την διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, πιεζόμενες από την ανήλεο και συνεχώς επιταχυνόμενο ανταγωνισμό από τις οικονομίες των ΗΠΑ, της Κίνας, των BRICs, αλλά και άλλων περιφερειακών αναπτυσσομένων οικονομιών, που επιζητούν την συμμετοχή τους και τα αντίστοιχα οφέλη στην παγκοσμιοποιημένη πλέον αγορά κεφαλαίων, εμπορίου, υπηρεσιών και πρώτων υλών (Koutsoukis and Roukanas, 2014).

Η ένταξη της Ελληνικής οικονομίας στην Ευρωζώνη προϋπόθεσε την διαδικασία σύγκλισης και κάλυψης ορισμένων βασικών μακροοικονομικών και μικροοικονομικών οικονομικών δεικτών² και κριτηρίων κοινών και δεσμευτικών για όλες τις συμμετέχουσες χώρες, ώστε να καταστεί δυνατή η ομαλή ενσωμάτωση και ανάπτυξη της στην ενοποιημένη νομισματικά πλέον Ευρωζώνη. Για τον λόγο αυτό, ήδη από το 1980, δημιουργήθηκαν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία, τα οποία, μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (Κ.Π.Σ) κατεύθυναν με συγχρηματοδοτούμενα εθνικά προγράμματα στοχευμένα πόρους, προκειμένου να καλυφθούν οι όποιες υστερήσεις στις υποδομές αρχικά και στην συνέχεια στην δημιουργία δυνατοτήτων ανάπτυξης και ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και εκμετάλλευσης των συνεργειών και οικονομιών κλίμακας της κοινής αγοράς από τις εθνικές οικονομίες.³

Σημαντικό σημείο που πρέπει να τονιστεί εδώ «όπως αναφέρει ο Ρουκανάς Σ. και Σκλιάς Π. (2014) “..... η Ελλάδα πέτυχε την ένταξή της στην ONE βασιζόμενη, ουσιαστικά, στη συναλλαγματική πολιτική, σε μια φαινομενική βελτίωση των δημοσιονομικών δεικτών και εκμεταλλεζόμενη ένα γενικότερο περιβάλλον «ελαστικότητας» όσον αφορά την ερμηνεία των κριτηρίων ένταξης.....”»

1.3 Στόχος της Διατριβής - Μεθοδολογία

Όπως αναφέρθη ανωτέρω για την ένταξη και λειτουργία των εθνικών οικονομιών εντός της Ευρωζώνης, ορίστηκαν κάποιοι κύριοι δείκτες – κριτήρια, η ποσοτική

¹ Visions for the Global Economy, part 2, the Political Economy of the Euro zone, John R. Gagain jr, (2012)

² Κριτήρια για την βέλτιστη νομισματική περιοχή, Brian Koziara (2013), The Eurozone: an optimal Currency Area?

³ Η νέα πολιτική συνοχής της Ε.Ε και η Ελλάδα, Παναγιώτης Λιαργκόβας και Γιώργος Ανδρέου (2007)

κάλυψη και διατήρηση των οποίων, θεωρήθηκαν απαραίτητες προϋποθέσεις για την συμμετοχή των υποψηφίων χωρών στην Ευρωζώνη. Ενδεικτικά, αναφέρουμε το έλλειμμα του ετήσιου προϋπολογισμού να μην ξεπερνά το 3% του ΑΕΠ, συνολικό δημόσιο χρέος έως 60% του ΑΕΠ, το ποσοστό ετήσιας αύξησης του πληθωρισμού > 2%.

Παράλληλα και σε βάθος χρόνου επιδιώχτηκε, με την θεσμική και νομική ενδυνάμωση των θεσμικών Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την αυξανόμενη ενσωμάτωση των κανονιστικών διατάξεων του Κοινοτικού Δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη, η ευθυγράμμιση των ποιοτικών δευτερευόντων δεικτών σε όλες τις χώρες της Ε.Ε, προκειμένου να επιτευχθεί ad hoc η νομισματική και οικονομική ολοκλήρωση.

Η μεθοδολογία της συγκεκριμένης μελέτης αφορά την επιλογή ορισμένων από τους κύριους δείκτες των Συνθηκών, όπως το **έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης και η μεταβολή του ΑΕΠ σε ετήσια βάση (%) και κατά κεφαλήν** καθώς και μια σειρά από κάποιους δευτερεύοντες ποιοτικούς δείκτες, όπως φάνηκε όμως πολύ σημαντικούς στην διαμόρφωση της συμπεριφοράς των οικονομιών σε περιόδους οικονομικών κρίσεων και έναρξης έντονων υφεσιακών κύκλων.

Οι επιλεγμένοι δευτερεύοντες δείκτες είναι το **ύψος των ΑΞΕ, τα έξοδα της Γενικής Κυβέρνησης, οι Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίων Κεφαλαίων, το Δημόσιο Χρέος και το μέγεθος της Παραοικονομίας.**

Επίσης η θέση της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια κατάταξη σε δείκτες, όπως η **Διεθνής Ανταγωνιστικότητα**, ο οποίος, όπως θα αναφερθεί στην συνέχεια, περιλαμβάνει σημαντικούς και πολλούς υποδείκτες, επιπλέον δε, υφίστανται διαφορετικές επιστημονικές απόψεις για τον ορισμό του καθώς και για τους υποδείκτες και την βαρύτητά τους στην σύνθεσή του.

Οι ως άνω δείκτες, όπως αναφέρθηκε ήδη, θα παρατεθούν συγκριτικά με τις εθνικές οικονομίες της Γερμανίας, Ιταλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας και για την χρονική περίοδο 2000-2010, προ της επίπτωσης δηλ. των συνεπειών της κρίσης σε αυτές.

Στην συνέχεια μετά την συγκριτική ανάλυση και διερεύνηση των δεικτών θα υποδείξουμε ένα εμπειρικό μοντέλο ανάλυσης, συνδέοντας τους κύριους δείκτες ως ανεξάρτητες μεταβλητές με τους δευτερεύοντες ως εξαρτημένες μεταβλητές και χρησιμοποιώντας την βαθμολόγηση που θα έχει προκύψει από την συγκριτική ανάλυση.

Το ερώτημα είναι αν και κατά πόσον το εμπειρικό μοντέλο και τα αποτελέσματά του

μπορούν να επαληθευτούν από τα δεδομένα που προκύπτουν από την πραγματικότητα εφόσον πλέον έχει καταγραφεί ο υφεσιακός κύκλος και οι οικονομίες βρίσκονται σε καθοδική υφεσιακή πορεία και υστέρηση.

Η επιλογή των δεικτών όπως θα αναφερθεί στο κεφάλαιο 2, όσον αφορά την κατάταξή τους στο μοντέλο σε κύριους και δευτερεύοντες, έγινε με το κριτήριο της δυνατότητας αμεσότερης επίδρασης σε αυτούς των εφαρμοζομένων οικονομικών πολιτικών και μέτρων. Οι κύριοι δείκτες είναι αυτοί που επηρεάζονται λιγότερο και σε πλέον μακροπρόθεσμο ορίζοντα από τις εφαρμοζόμενες πολιτικές σε αντίθεση με τους δευτερεύοντες δείκτες, οι οποίοι αντιδρούν αμεσότερα και σε βραχυπρόθεσμο ή μεσοπρόθεσμο ορίζοντα στις εφαρμοζόμενες πολιτικές.

Επίσης όλοι οι επιλεγμένοι δείκτες αφορούν και επηρεάζονται από μέτρα χρηματοοικονομικών πολιτικών που αφορούν την **ρευστότητα των εθνικών οικονομιών** γιατί, όπως προκύπτει και από την ανάλυση των δεικτών η έναρξη της οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία την συγκεκριμένη χρονική στιγμή οφείλεται στην κρίση ρευστότητας αυτής (Ρουκανάς, 2014).

Η συνεισφορά της διατριβής στο πεδίο της Οικονομικής Επιστήμης είναι η δημιουργία ενός δυναμικού μοντέλου παραμετροποίησης και συγκριτικής ανάλυσης οικονομικών δεικτών μεταξύ τους, το αποτέλεσμα του οποίου είναι η δυνατότητα πρόβλεψης και θέσης πρώιμων σημείων ειδοποίησης (early alert points) για την δημιουργία και συσσώρευση στοιχείων επερχομένων οικονομικών κρίσεων που όπως αναφέρθηκε θα επαληθεύεται εκ των υστέρων από την είσοδο των οικονομιών σε ύφεση. Η πρόβλεψη αυτή θα προκύπτει από αμιγώς οικονομικά στοιχεία και δείκτες πέρα από τις πολιτικοκοινωνικές επιρροές και συνιστώσες της χρονικής συγκυρίας.

1.3.1 Πλεόνασμα - Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης

Στον πίνακα 1.2.1 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Και οι 5 χώρες του δείγματος παρουσίασαν στην δεκαετία έλλειμμα κατά Μ.Ο 9% ανώτερο από το όριο που ορίζουν οι συνθήκες. Η ελληνική οικονομία στην ίδια περίοδο παρουσίασε έλλειμμα 236% ανώτερο από το όριο.
- Από το 2008 και μετά όλες οι οικονομίες παρουσίασαν αλματώδη αύξηση των ελλειμμάτων τους, με μικρότερη σε απόλυτες τιμές όμως της ελληνικής

οικονομίας (0,70). Συγκεκριμένα το έλλειμμα της Γερμανίας αυξήθηκε κατά 5 φορές, της Ισπανίας κατά 4 φορές και της Πορτογαλίας κατά 3 φορές.

- Η ελληνική οικονομία στην διάρκεια της δεκαετίας παρήγαγε 5νταπλάσια ελλείμματα από την Γερμανική οικονομία και 50% περισσότερο του Μ.Ο των υπό εξέταση οικονομιών.
- Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι ήδη από την αρχική ημερομηνία ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωζώνη το συγκεκριμένο κριτήριο απέκλινε κατά 50%+ το οριζόμενο από τις συνθήκες.

Πίνακας 1.3.1

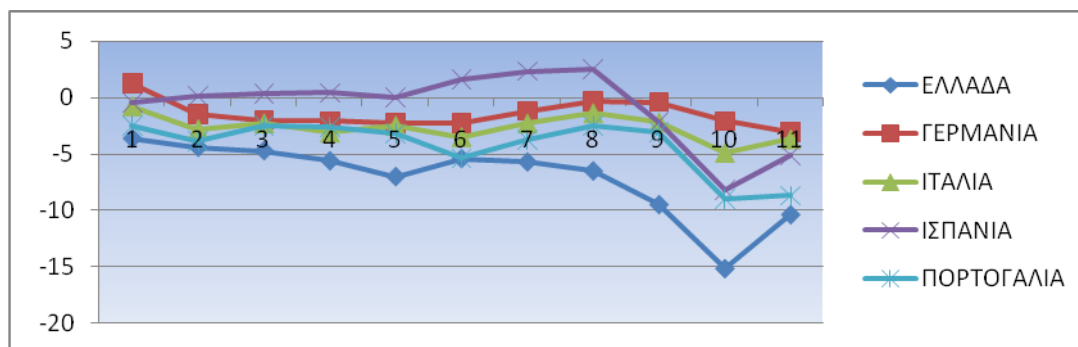
Πλεόνασμα – έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	-3.6	-4.4	-4.7	-5.6	-7.0	-5.4	-5.7	-6.5	-9.5	-15.2	-10.4	-7.09
ΓΕΡ/ΝΙΑ	1.3	-1.5	-2	-2.1	-2.3	-2.3	-1.2	-0.3	-0.4	-2.1	-3.1	-1.45
ΙΤΑΛΙΑ	-0.8	-2.8	-2.3	-3.1	-2.5	-3.5	-2.3	-1.4	-2.2	-4.9	-3.7	-2.68
ΙΣΠ/ΝΙΑ	-0.5	0.1	0.3	0.4	0	1.6	2.3	2.5	-2.2	-8.2	-5.1	-0.8
ΠΟΡ/ΛΙΑ	-2.5	-3.9	-2.5	-2.6	-3.2	-5.4	-3.8	-2.5	-3.1	-9	-8.7	-4.29
Μ.Ο												-3.26

Πηγή : World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.1

Πλεόνασμα – έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.2. Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (ολικό % ΑΕΠ)

Στον πίνακα 1.2.2 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

Από τις πέντε υπό εξέταση οικονομίες η Ελληνική και η Ιταλική οικονομία αποκλίνουν σε Μ.Ο στην δεκαετία σε διπλάσιο ποσοστό από το κριτήριο εισόδου και παραμονής στην Ευρωζώνη (60% ΑΕΠ).

- Η ελληνική οικονομία ήδη από την ένταξή της στην Ευρωζώνη απείχε κατά 100 % από το κριτήριο εισόδου της στην Ευρωζώνη.
- Το 2009 όλες οι οικονομίες αύξησαν κατά 10-15% περίπου το χρέος τους (πλην της ισπανικής, 35%) στον απόηχο της έναρξης της χρηματοπιστωτικής κρίσης.
- Σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας η ελληνική οικονομία κράτησε τον λόγο του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης προς την αύξηση του ΑΕΠ σε σταθερή αναλογία με συνολική αύξηση 6,5% με έτος βάσης το 2000. Παρά την διπλάσια υπέρβαση του κριτηρίου της Ευρωζώνης, η ελληνική οικονομία ωφελούμενη από το περιβάλλον των χαμηλών επιτοκίων και των φτηνών δανειακών κεφαλαίων διεθνώς πέτυχε να ανακυκλώνει και ανατροφοδοτεί το υπέρογκο χρέος της από θεσμικούς ιδιωτικούς εσωτερικούς και εξωτερικούς πιστωτές.
- Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι η ελληνική οικονομία αύξησε σε Μ.Ο το χρέος της από την αρχή της δεκαετίας κατά 3%, η γερμανική αντίστοιχα κατά 9%, η πορτογαλική κατά 20%, ενώ η ισπανική και ιταλική μείωσαν τον λόγο Μ.Ο χρέους προς αρχικό δεκαετίας κατά 4,5% και 21% αντίστοιχα. Στην περίπτωση της Ιταλίας, η οποία έχει το πλέον συγκρίσιμο ποσοστιαία μέγεθος χρέους με την ελληνική οικονομία, εξηγεί ίσως κατά ένα μέρος την

διαφορετική αντιμετώπιση από τους πιστωτές της και την συνέχιση της ομαλής εξυπηρέτησης αυτού.

Πίνακας 1.3.2

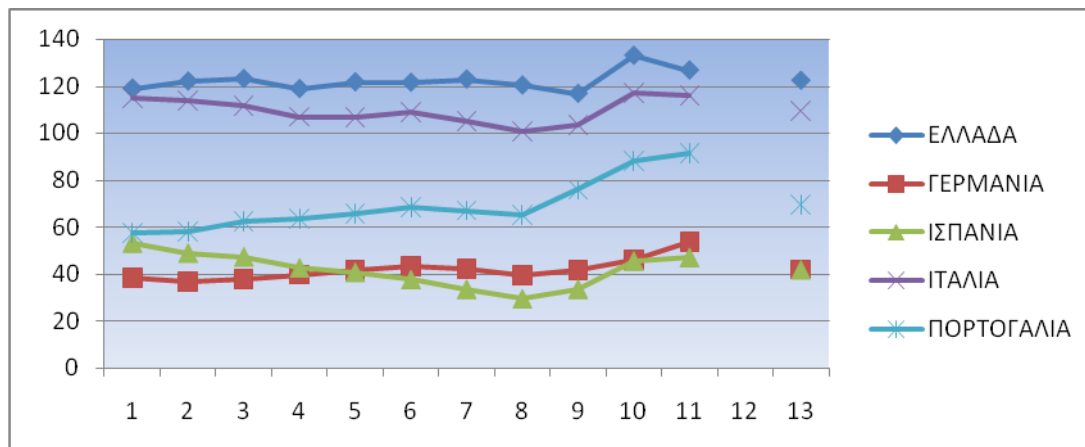
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010 (ολικό % ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	119,1	122,1	123,2	118,9	121,8	121,6	123	120,4	116,8	133,2	126,9	122,45
ΓΕΡ/ΝΙΑ	38,3	36,7	38	39,7	41,7	43,3	42,1	39,4	41,7	46	53,7	41,87
ΙΤΑΛΙΑ	114,7	113,9	111,4	106,9	106,7	108,7	105,1	100,6	103,4	117,1	115,8	109,48
ΙΣΠ/ΝΙΑ	53,3	49	47,3	42,6	40,7	37,7	33,4	29,4	33,5	45,6	47,1	41,78
ΠΟΡ/ΛΙΑ	57,6	58,4	62,4	63,7	66	68,4	67,1	65,1	75,9	87,9	91,4	69,44
Μ.Ο												

Πηγή : World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.2

Χρέος Γενικής Κυβέρνησης 2000-2010 (ολικό % ΑΕΠ)

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.3 Μεταβολή ΑΕΠ (ετήσιο %)

Στον πίνακα 1.2.3 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά

δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

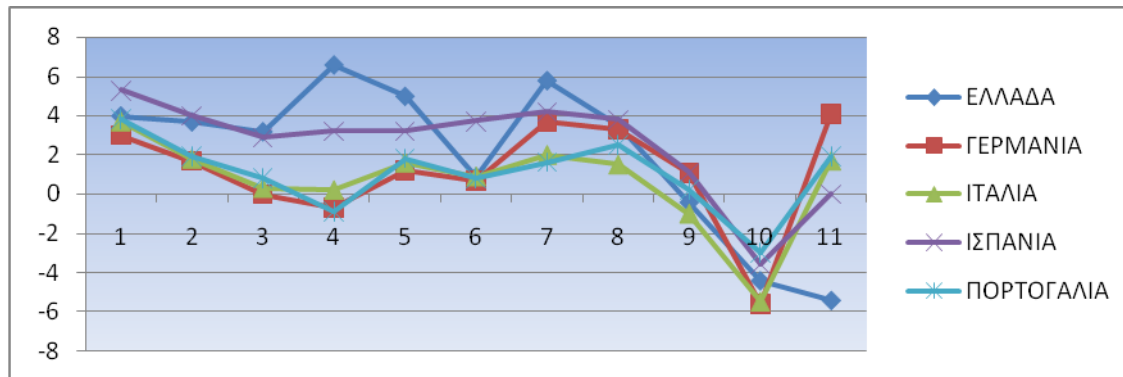
- Από τις 5 υπό εξέταση χώρες η Ελλάδα και η Ισπανία παρουσίασαν αύξηση του ΑΕΠ σε ποσοστό μεγαλύτερο του Μ.Ο των υπό εξέταση οικονομιών, η Ελλάδα 35% και η Ισπανία κατά 70%.
- Από το 2008 και μετά όλες οι οικονομίες εισήλθαν σε μεγάλο υφεσιακό κύκλο με σημαντική μείωση του ΑΕΠ τους αντιστρέφοντας δραματικά τους προηγούμενους ρυθμούς ανάπτυξης (Κότιος, Γαλανός και Ρουκανάς, 2012).
- Η ελληνική οικονομία εισήλθε στον υφεσιακό καθοδικό κύκλο με μείωση του ΑΕΠ με δεκαπλάσια ροπή μείωσης, ενώ η Γερμανική αντίστοιχα με ροπή μείωσης εξαπλάσια. Επίσης τον επόμενο χρόνο όλες οι οικονομίες εκδήλωσαν θετικό ρυθμό ανάπτυξης, πλην της ελληνικής που συνέχισε τον καθοδικό κύκλο.

Πίνακας 1.3.3
Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (ετήσιο %)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	4	3,7	3,2	6,6	5	0,9	5,8	3,5	-0,4	-4,4	-5,4	2,04
ΓΕΡ/ΝΙΑ	3	1,7	0	-0,7	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	1,13
ΙΤΑΛΙΑ	3,7	1,8	0,3	0,2	1,6	0,9	2	1,5	-1	-5,5	1,7	0,65
ΙΣΠ/ΝΙΑ	5,3	4	2,9	3,2	3,2	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0	2,52
ΠΟΡ/ΛΙΑ	3,8	1,9	0,8	-0,9	1,8	0,8	1,6	2,5	0,2	-3	1,9	1,03
Μ.Ο												1,48

Πηγή : World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.3
Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (ετήσιο %)

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.3.1 Μεταβολή ΑΕΠ (κατά κεφαλήν)

Στον πίνακα 1.2.3.1 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Από τις 5 υπό εξέταση χώρες μόνο η ελληνική και η γερμανική οικονομία παρουσίασαν αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ πέρα του Μ.Ο της δεκαετίας με την ισπανική να βρίσκεται μόλις πάνω από τον Μ.Ο.
- Ο καθοδικός κύκλος μετά το 2008 επαληθεύεται και στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ακολουθώντας τις αυξομειώσεις του ΑΕΠ.
- Η ελληνική οικονομία αύξησε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της στην δεκαετία κατά δέκα μονάδες η σε ποσοστό 30% σημειώνοντας την μεγαλύτερη αύξηση από όλες τις υπό εξέταση οικονομίες. Παρά την αύξηση όμως αυτή, υπήρξε πολύ μικρή σύγκλιση προς την οικονομία της Γερμανίας (3%). Επιπλέον μετά το 2009 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας ακολουθεί την βαθιά ύφεση της, ενώ στις υπόλοιπες οικονομίες σταθεροποιείται και καλύπτει τις απώλειες του 2008 (Sklias and Maris, 2013).

Πίνακας 1.3.3.1

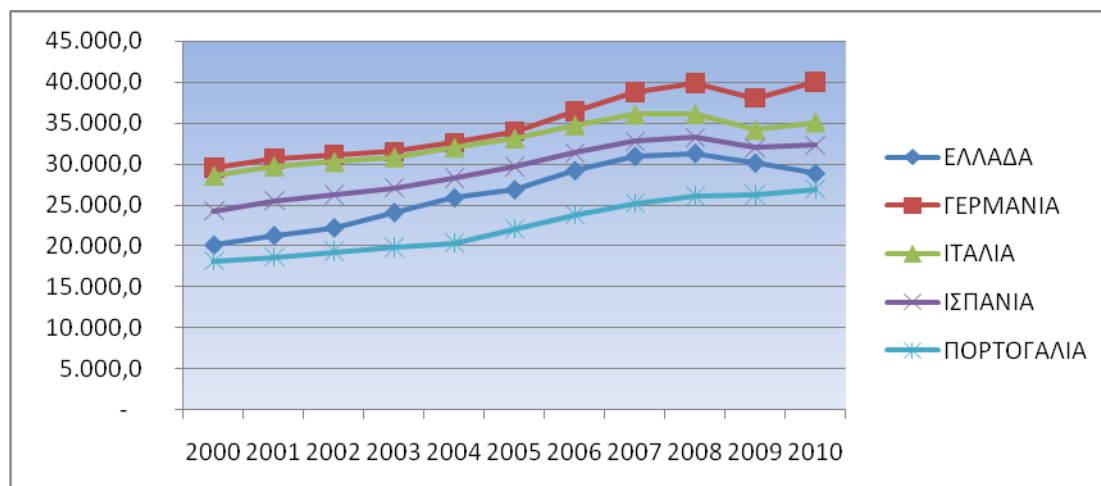
Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (κατά κεφαλήν/000€)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	20,0	21,2	22,2	24,0	25,8	26,8	29,1	30,8	31,2	30,0	28,8	43,6
ΓΕΡ/ΝΙΑ	29,5	30,6	31,1	31,5	32,6	34,0	36,4	38,7	39,9	38,0	40,0	35,7
ΙΤΑΛΙΑ	28,6	29,7	30,2	30,8	32,0	33,1	34,7	36,0	36,1	34,2	35,0	22,7
ΙΣΠ/ΝΙΑ	24,2	25,4	26,1	27,0	28,2	29,6	31,3	32,7	33,2	32,0	32,2	33,1
ΠΟΡ/ΛΙΑ	18,1	18,5	19,3	19,8	20,3	22,07	23,8	25,2	26,0	26,2	26,9	23,6
Μ.Ο												31,7

Πηγή : World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.3.1

Μεταβολή ΑΕΠ 2000-2010 (κατά κεφαλήν/000€)

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.4 Έξοδα Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

Στον πίνακα 1.2.4 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής ευρήματα :

- Από τις 5 υπό εξέταση χώρες η Ελλάδα, η Ιταλία και η Πορτογαλία παρουσιάζουν την μεγαλύτερη απόκλιση από τον Μ.Ο , με την διαφορά να αυξάνεται σχεδόν γραμμικά από το 2006 και μετά, στο ίδιο δε διάστημα οι υπόλοιπες δύο χώρες εμφανίζουν γραμμική σχεδόν μείωση του δείκτη τους, καταλήγοντας στο τέλος της δεκαετίας σε χαμηλότερα επίπεδα από τον Μ.Ο.

- Όλες οι χώρες εμφανίζουν το 2009 δύο μονάδες περίπου αύξηση η 10% του δείκτη, η οποία μειώθηκε στην συνέχεια το 2010 χωρίς να φτάσει όμως στα επίπεδα του 2008.
- Στην Ελληνική οικονομία διατηρήθηκε σε Μ.Ο το υψηλότερο % εξόδων Γεν. Κυβέρνησης σε όλη την δεκαετία μαζί με την Πορτογαλία, την στιγμή κατά την οποία οι ανταγωνιστικότερες και μεγαλύτερες οικονομίες της Ν. Ευρώπης προσπάθησαν να συμπίεσουν κατά το ίδιο διάστημα και κυρίως μετά το 2008 τον δείκτη ως ποσοστό του ΑΕΠ.

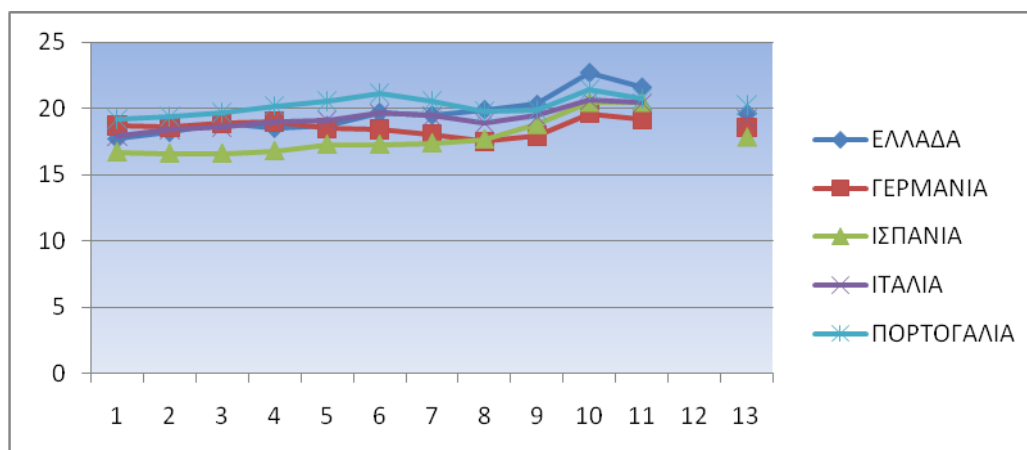
Πίνακας 1.3.4
Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	17,7	18,2	18,9	18,5	18,7	19,7	19,5	19,9	20,3	22,7	21,6	19,6
ΓΕΡ/ΝΙΑ	18,7	18,6	18,9	19	18,5	18,4	18	17,5	17,9	19,6	19,2	18,5
ΙΤΑΛΙΑ	17,9	18,4	18,6	19	19,1	19,6	19,4	18,9	19,4	20,6	20,4	19,2
ΙΣΠ/ΝΙΑ	16,7	16,6	16,6	16,8	17,3	17,3	17,4	17,7	18,8	20,5	20,5	17,8
ΠΟΡ/ΛΙΑ	19,2	19,4	19,7	20,2	20,5	21,1	20,5	19,8	19,9	21,4	20,7	20,21
Μ.Ο												19,08

Πηγή World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.4

Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.5 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ),(FDIs),(καθαρές εισροές % ΑΕΠ)

Στον πίνακα 1.2.5 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη σε χρονοσειρά δεκαετίας από το 2000 έως το 2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής ευρήματα:

- Από τις υπό εξέταση οικονομίες η ελληνική και ιταλική υποδέχτηκαν κατά την διάρκεια της δεκαετίας ύψος ΑΞΕ κατά το 1/3 περίπου του Μ.Ο των 5 χωρών.
- Η ελληνική οικονομία προσέκλυσε κατά Μ.Ο το 1/3 του αντίστοιχου ποσοστού των ΑΞΕ της γερμανικής.
- Από την διετία 2009-2010 μετά την καμπή του 2008, όλες οι οικονομίες, πλην της Ελληνικής, άρχισαν να αυξάνουν το ποσοστό των προσελκυσόμενων ΑΞΕ σε σχέση ευθεία ανάλογη με την αύξηση του ΑΕΠ τους κατά το ίδιο χρονικό διάστημα (βλ. ανωτ. διάγραμμα 1.2.2)
- Ο ποσοστιαίος Μ.Ο των ΑΞΕ προς το ΑΕΠ παρέμεινε ίδιος για την ελληνική οικονομία καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας .

Πίνακας 1.3.5

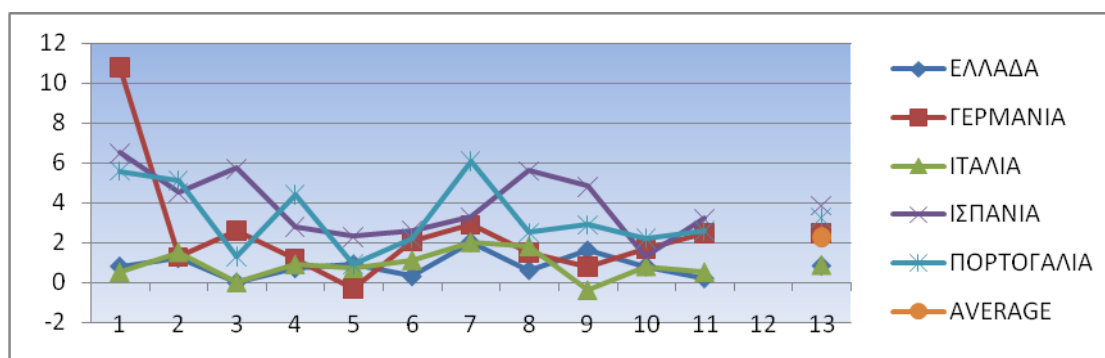
Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές εισροές %ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	0,8	1,2	0	0,7	0,9	0,3	2	0,6	1,6	0,8	0,2	0,82
ΓΕΡ/ΝΙΑ	10,8	1,3	2,6	1,2	-0,3	2,1	2,9	1,5	0,8	1,7	2,5	2,46
ΙΤΑΛΙΑ	0,5	1,5	0	0,9	0,7	1,1	2	1,8	-0,4	0,8	0,5	0,85
ΙΣΠ/ΝΙΑ	6,5	4,5	5,7	2,8	2,3	2,6	3,3	5,6	4,8	1,3	3,2	3,8
ΠΟΡ/ΛΙΑ	5,6	5,1	1,3	4,4	0,9	2,2	6,1	2,5	2,9	2,2	2,6	3,2
Μ.Ο												2,22

Πηγή : World Bank - World data bank

Διάγραμμα 1.3.5

Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (καθαρές εισροές %ΑΕΠ)

Πηγή : World Bank - World data bank

1.3.6 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (μ.ο ετ. ανάπτυξης % ΑΕΠ)

Στον πίνακα 1.3.6α παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη για τα έτη 2001-2008 και στον πίνακα 1.3.6β για τα έτη 2009-2010. Κρίθηκε απαραίτητος ο διαχωρισμός της χρονοσειράς γιατί, όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων, υπάρχει απότομη αποεπένδυση στις υπό εξέταση οικονομίες από το 2008 και μετά ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής ευρήματα:

- Κατά την διάρκεια της δεκαετίας η ελληνική και ισπανική οικονομία αύξησαν το ποσοστό των ακαθάριστων επενδύσεων των παγίων τους με υπερδιπλάσιο

ρυθμό από τον Μ.Ο όλων των υπό εξέταση οικονομιών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Και οι δύο οικονομίες αντιμετώπισαν στην έναρξη της κρίσης βίαιη απομείωση των αξιών των παγίων τους, γεγονός που αποδίδεται στην σημαντική αρνητική αναπροσαρμογή των επενδυτικών αξιών στα ακίνητα και στις λοιπές υποδομές τους και την αποεπένδυση του τραπεζικού συστήματος από τον χώρο των κατασκευών, βιομηχανίας και υποδομών.

- Η γερμανική οικονομία παρουσιάζει τον μικρότερο δείκτη αύξησης, γεγονός που εξηγείται από την οριακή δυνατότητα των ανεπτυγμένων οικονομιών να αυξήσουν τις επενδύσεις στα πάγια τους, αλλά και τις μεγάλες αποσβέσεις που καταγράφουν στις υφιστάμενες αξίες τους.
- Η ελληνική οικονομία παρουσίασε την μεγαλύτερη οριακή διακύμανση αύξησης και μείωσης αντίστοιχα του ποσοστού της, γεγονός το οποίο ενδεχομένως αποτυπώνει την επενδυτική έκρηξη, αλλά και υστέρηση σε δεύτερη φάση, που οφείλεται στην διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 και την επίδρασή τους στις υποδομές της χώρας. Αποτυπώνει επίσης την επενδυτική έκρηξη που σημειώθηκε κατά την δεκαετία κυρίως στις ιδιωτικές κατοικίες, βιομηχανικές και επαγγελματικές υποδομές καθώς και την ολοκλήρωση μεγάλων έργων υποδομών (αεροδρόμια, δρόμοι, δίκτυα, κλπ.)
- Στον πίνακα 1.2.6β αποτυπώνεται η βίαιη απομείωση αξιών και αποεπένδυση των παγίων που σημειώθηκε αμέσως μετά την εκδήλωση της κρίσης στην ελληνική οικονομία, ενώ σε αντίθεση οι υπόλοιπες οικονομίες απορρόφησαν σταδιακά και μείωσαν την αποεπένδυσή τους.

Πίνακας 1.3.6α

Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2001-2008 (Μ.Ο ετ. ανάπτυξης % ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	1,41	-1,06	15,66	5,46	-12,88	17,37	17,7	-6,63	4.85
ΓΕΡ/ΝΙΑ	-2,41	-5,74	-1,4	0	0,28	7,08	4,37	1,21	0.42
ΙΤΑΛΙΑ	2,54	4,20	-0,27	2,15	1,58	3,18	1,56	-3,15	1.47
ΙΣΠ/ΝΙΑ	4,88	4,61	6,97	5,12	7,48	7,35	4,37	-3,9	4.61
ΠΟΡ/ΛΙΑ	0,94	-3,37	-7,38	0,13	0,17	-0,86	3,01	0,41	-0.86
Μ.Ο									2,09

Πηγή : knoema- World Data Atlas

Πίνακας 1.3.6β

Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2009-2010 (μ.ο ετ. ανάπτυξης %

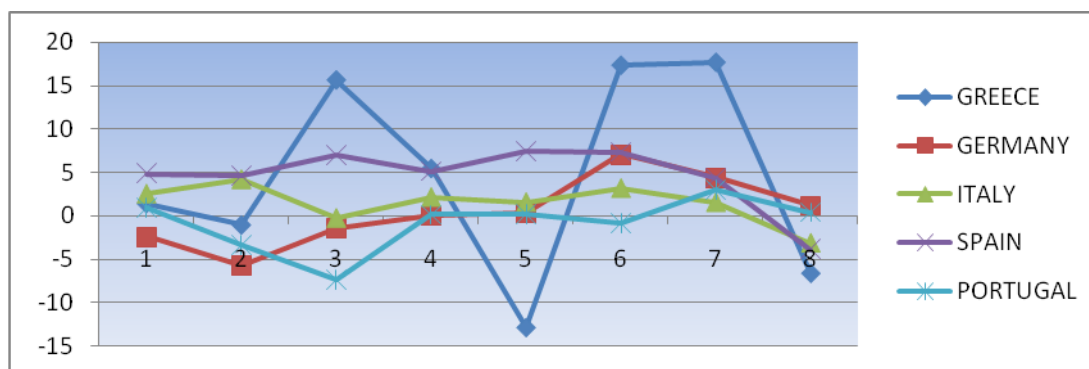
ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2009	2010	Μ.Ο
ΕΛΛΑΣ	-13,22	-20,92	-17,0
ΓΕΡ/ΝΙΑ	-9,72	4,93	-4,93
ΙΤΑΛΙΑ	-10,01	-0,45	-5,23
ΙΣΠ/ΝΙΑ	-16,87	-4,86	-10,8
ΠΟΡ/ΛΙΑ	-7,59	-0,96	-4,27
Μ.Ο			-8,44

Πηγή : knoema- World Data Atlas

Διάγραμμα 1.3.6α

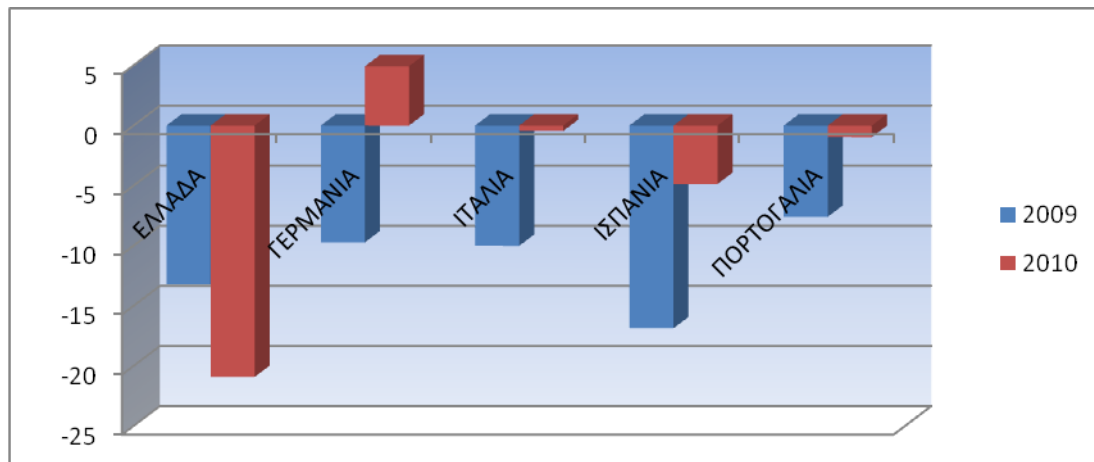
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2001-2008 (μ.ο ετ. ανάπτυξης %
ΑΕΠ)

Πηγή : knoema- World Data Atlas

Διάγραμμα 1.3.6β

**Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2009-2010 (μ.ο ετ. ανάπτυξης %
ΑΕΠ)**

Πηγή : knoema- World Data Atlas

1.3.7 Παραοικονομία (Shadow – Grey Economy), (% ΑΕΠ)

Στον πίνακα 1.3.7 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη για τα έτη 2002-2007-2012. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής ευρήματα:

- Το εκτιμώμενο μέγεθος της παραοικονομίας στις 5 υπό εξέταση χώρες παρουσιάζει, όσον αφορά τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (Ε.Ν) μία διαχωριστική γραμμή με την Γερμανία, της οποίας το μέγεθος της παραοικονομίας βρίσκεται στο 63% του Μ.Ο των τεσσάρων χωρών.
- Το εκτιμώμενο μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα είναι 20% μεγαλύτερο από τον Μ.Ο των υπολοίπων χωρών του Ε.Ν και περίπου διπλάσιο της Γερμανίας.
- Επίσης η Ελλάδα και η Ιταλία παρουσιάζουν ποσοστό 10% μεγαλύτερο από τον Μ.Ο όλων των υπό εξέταση οικονομιών.
- Στο διάγραμμα 1.2.7β καταγράφεται η διαχρονική τάση μείωσης του μεγέθους της παραοικονομίας, η οποία ακολουθεί σε όλες τις χώρες σχεδόν γραμμική και παράλληλη καμπύλη μείωσης. Το παράδοξο είναι, ότι τουλάχιστον για τις οικονομίες που εφαρμόζουν αυστηρά προγράμματα προσαρμογής και λιτότητας, θα περιμέναμε να υπάρχει μεγαλύτερη επιτάχυνση της ενσωμάτωσης της παραοικονομίας στην επίσημη οικονομία, προκειμένου να υπάρξει εκ τούτου μεγέθυνση του ΑΕΠ, γεγονός που δεν επαληθεύεται από τα διαγράμματα.
- Σημειώνεται ότι η μείωση της παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε λιγότερο από 10% σε Μ.Ο των 5 οικονομιών κατά την τελευταία 10ετία. Αυτό ίσως καταδεικνύει την δυσκολία προσαρμογής και

ενσωμάτωσης της παραοικονομίας των χωρών που ανήκουν στην ομάδα των ανεπτυγμένων οικονομιών.

Πίνακας 1.3.7

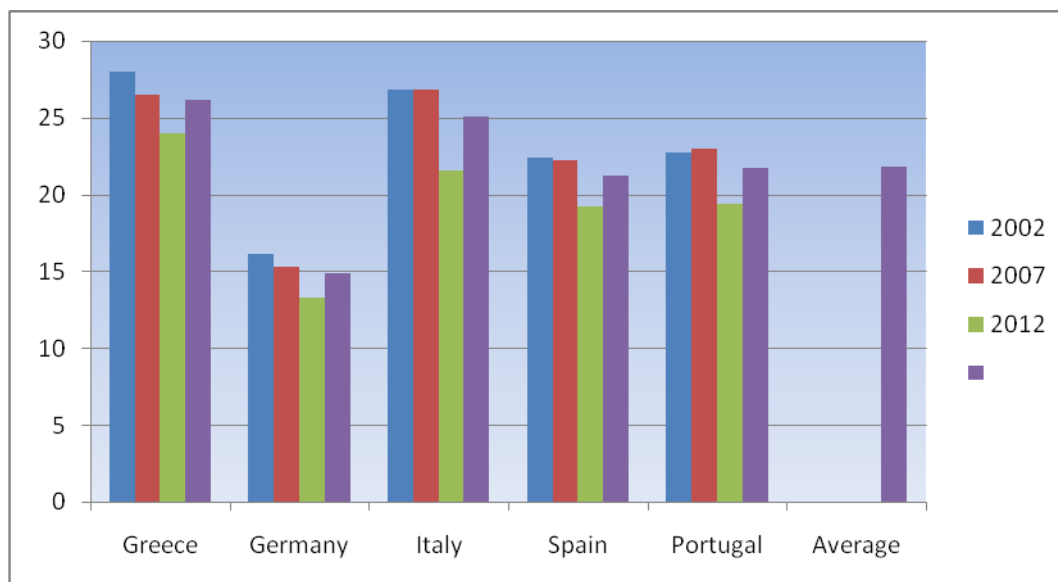
Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)

ΕΤΟΣ ΧΩΡΑ	2002	2007	2012	Μ.Ο ΧΩΡΑΣ
ΕΛΛΑΣ	28,0	26,5	24,0	26,1
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	16,1	15,3	13,3	14,9
ΙΤΑΛΙΑ	26,8	26,8	21,6	25
ΙΣΠ/ΝΙΑ	22,4	22,2	19,2	21,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	22,7	23	19,4	21,7
Μ.Ο	23,2			21,82

Πηγή : Schneider, F. (2012), “Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts”

Διάγραμμα 1.3.7α

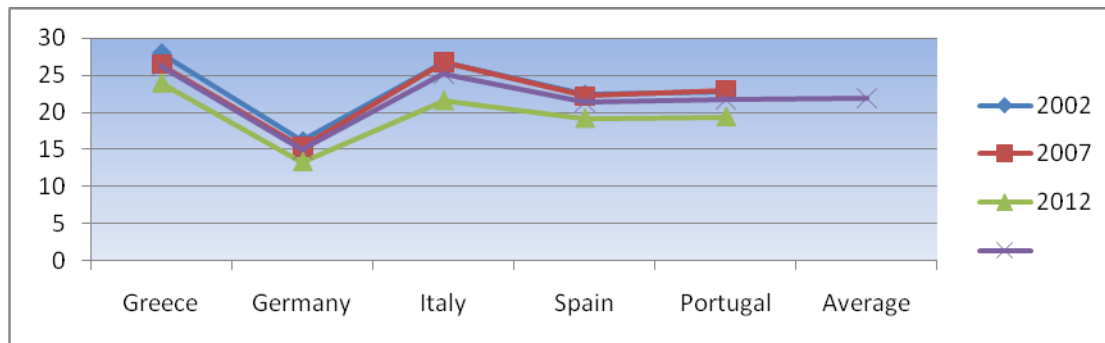
Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)

Πηγή : Schneider, F. (2012), “Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts”

Διάγραμμα 1.3.7β

Εκτιμώμενο Μέγεθος παραοικονομίας (% ΑΕΠ)

Πηγή : Schneider, F. (2012), “Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts”

1.3.8 Διεθνής Ανταγωνιστικότητα Ελληνικής Οικονομίας

Στον πίνακα 1.2.8 παραθέτουμε τα δεδομένα του ως άνω δείκτη για τα έτη 2006-2010. Από την συγκριτική τους ανάλυση προκύπτουν τα εξής ευρήματα:

- Καταδεικνύεται καταρχήν η φανερή διαφορά μεταξύ της Γερμανικής οικονομίας και των υπολοίπων τεσσάρων οικονομιών, η οποία έχει σταθεροποιήσει την κατάταξή της μέσα στην πρώτη δεκάδα των πλέον ανταγωνιστικών οικονομιών.
- Οι οικονομίες της Ιταλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας έχουν επίσης σταθεροποιήσει την κατάταξή τους επιτυγχάνοντας να παραμένουν σταθερά ανταγωνιστικές παρά την πίεση που υφίστανται από τον ολοένα αυξανόμενο διεθνή ανταγωνισμό. Επίσης δεν φαίνεται να επιβαρύνθηκε η κατάταξή τους από το 2009 ως συνέπεια της κρίσης και μετά αντίθετα με την ελληνική οικονομία.
- Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε άλλη ζώνη από τις τρεις ανταγωνιστικές οικονομίες των χωρών του Ε.Ν παρουσιάζοντας μια διαφορά – έλλειμμα ανταγωνιστικότητας κατά 70% σε σχέση με τον Μ.Ο κατάταξής τους.
- Από το 2006 και μετά η ελληνική οικονομία παρουσιάζει μία συνεχή επιδείνωση, η οποία μάλιστα επιταχύνεται από το 2009 αποτυπώνοντας πλήρως την επίπτωση της κρίσης στο επίπεδο της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 2014 η Ελλάδα βρίσκεται πλέον στην 81η θέση μεταξύ των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α) επιβεβαιώνοντας την συνεχή επιδείνωση όλων των δεικτών της και κατατάσσοντας την Ελλάδα επί της ουσίας στην ζώνη των υπό ανάπτυξη χωρών.

Πίνακας 1.3.8

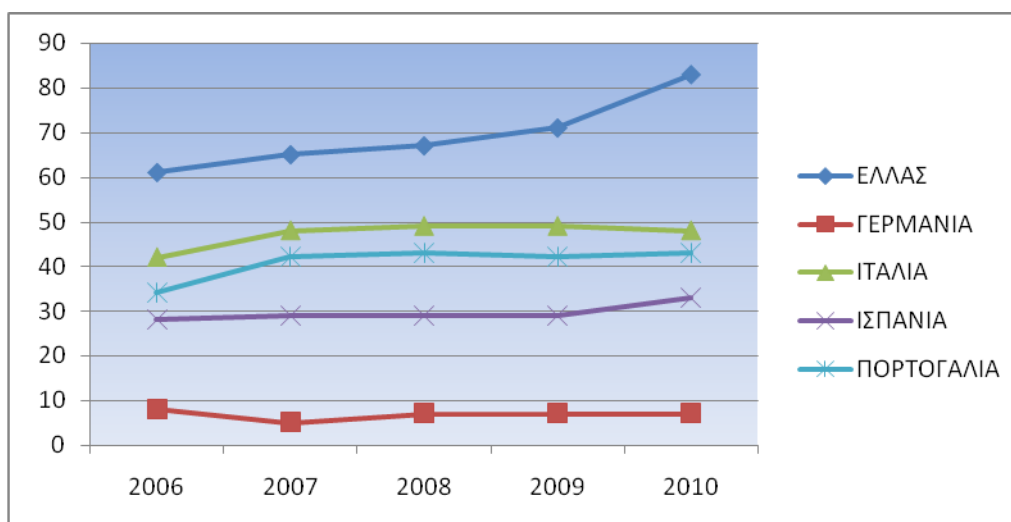
Διεθνής ανταγωνιστικότητα

ΕΤΟΣ	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο

ΧΩΡΑ						
ΕΛΛΑΣ	61	65	67	71	83	69,4
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8	5	7	7	7	6,8
ΙΤΑΛΙΑ	42	48	49	49	48	47,2
ΙΣΠ/ΝΙΑ	28	29	29	29	33	29,6
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	34	42	42	43	43	40,8
M.O						

Πηγή : World Economic forum – The Yearly Global Competitiveness Reports 2007-2010

Διάγραμμα 1.3.8
Διεθνής Ανταγωνιστικότητα

Πηγή : World Economic Forum – The Yearly Global Competitiveness Reports 2007-2010

Θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε ότι οι ετήσιες εκθέσεις του World Economic Forum είναι ένας μετρώμετρος (master indicator), που στηρίζεται και αναλύει δεδομένα από 12 κύριους άξονες της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής της υπό εξέταση χώρας. Εξετάζονται και βαθμολογούνται δείκτες με πολλαπλούς ποιοτικούς υποδείκτες, όπως η λειτουργία των θεσμών, οι υποδομές, η μακροοικονομική σταθερότητα της οικονομίας, τα επίπεδα του συστήματος υγείας και εκπαίδευσης, η αποτελεσματική λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών, της αγοράς εργασίας, η τεχνολογική επάρκεια, η καινοτομία και τα μεγέθη της αγοράς. Επομένως η κατάταξη και η τάση για άνοδο ή οπισθοχώρηση αποτυπώνουν σημαντικές υστερήσεις, κενά και απώλειες των εθνικών οικονομιών τόσο στην υπό

ανάλυση χρονική στιγμή, αλλά και παράλληλα δείχνουν την προοπτική και τις δυνατότητες η μη για επιβίωση στην ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη αγορά.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι επειδή ακριβώς ο δείκτης της ανταγωνιστικότητας συντίθεται από πολλούς επιμέρους υποδείκτες και παραμέτρους, υπάρχουν αρκετές διαφορετικές προσεγγίσεις και απόψεις από οργανισμούς και οικονομολόγους τόσο για το περιεχόμενο και την βαρύτητα των επιμέρους δεικτών, όσο και για την θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της ανταγωνιστικότητας και πως αυτή επηρεάζει την ανάπτυξη μιας χώρας. Στην προσπάθεια αναφοράς και σύνοψης των διαφορετικών ορισμών όπως «αναφέρει ο Χρυσανθόπουλος Σπύρος (2013) “...προκύπτει από τους παραπάνω ορισμούς τα τελευταία χρόνια ότι γίνεται προσπάθεια να δοθεί στην έννοια της ανταγωνιστικότητας ένα πιο ευρύ περιεχόμενο που υπερβαίνει το στόχο για τη βελτίωση δεικτών όπως την αύξηση του ΑΕΠ και ξεφεύγει από τη στενή αντίληψη του κόστους και των εξαγωγικών επιδόσεων, αντίθετα ενσωματώνονται παράμετροι σχετικά με την απασχόληση, την κοινωνική συνοχή, το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο της οικονομίας, τη ποιότητα ζωής, εν γένει, των κατοίκων μιας χώρας.....”».

1.4 Επιπτώσεις – ανάλυση δεικτών.

Με την συγκριτική διερεύνηση των δεικτών που επιλέξαμε για την διαμόρφωση του μοντέλου εργασίας μας αναδεικνύεται και επιβεβαιώνεται πλήρως η αιτιολογία των επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία της κρίσης που ξεκίνησε το 2007 από τις ΗΠΑ με τα παράγωγα προϊόντα, κυρίως στην στεγαστική πίστη και επεκτάθηκε στις χρηματοοικονομικές αγορές λόγω της παγκοσμιοποίησης των αγορών.

Ξεκινώντας από τα ελλείμματα των ετήσιων προϋπολογισμών της δεκαετίας σημειώνουμε⁴ ότι η ελληνική οικονομία λειτούργησε παράγοντας τεράστιο αθροιστικό έλλειμμα, το οποίο καλύφθηκε από εύκολο και φτηνό σχετικά δανεισμό, λόγω της ένταξής της στην Ευρωζώνη, από την διεθνή και εσωτερική αγορά τραπεζικών κεφαλαίων με διαφορά των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού τριπλάσια των γερμανικών και διπλάσια περίπου των υπολοίπων χωρών (Kotios and Roukanas, 2013).

Παράλληλα σημειώνουμε⁵ ότι το ονομαστικό κατά κεφαλή ΑΕΠ κατά την ίδια χρονική περίοδο αυξήθηκε αθροιστικά κατά 30% , ενώ η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ

⁴ Βλ. 1.3.1 παρ. 3

⁵ Βλ. 1.3.3.1 παρ.1, 3

κατά την ίδια περίοδο ήταν κατά Μ.Ο 2%⁶.

Την ίδια περίοδο τα έξοδα της Γενικής Κυβέρνησης ήταν περίπου στο ίδιο επίπεδο με τις υπόλοιπες χώρες⁷ με αυξητική μάλιστα τάση.

Όσον αφορά τις ΑΞΕ επισημάνουμε⁸ ότι κατά την δεκαετία η Ελλάδα προσέλκυσε ποσοστιαία το μισό ύψος των ΑΞΕ που κατευθύνθηκαν στις υπό εξέταση οικονομίες. Επίσης έχει επισημανθεί ανωτέρω⁹ ότι το επίπεδο της παραοικονομίας στην ελληνική οικονομία υπολογίζεται περίπου στο 25% αυτής, κατά 20% περισσότερο από τις χώρες του Ε.Ν. Αν υπολογιστεί ο Μ.Ο του ΑΕΠ σε 200δισ την δεκαετία¹⁰, σημαίνει ότι η ελληνική οικονομία έχει θεωρητικά απολέσει πόρους αξίας 500δισ στο διάστημα αυτό, περίπου δηλ. 2,5 ετήσια ΑΕΠ. Εδώ επίσης πρέπει να επισημάνουμε ότι « όπως αναφέρει ο Oskar Kowalewski και Marzenna Anna Weresa (2008) ο πολλαπλασιαστής των ΑΞΕ στην αύξηση του ΑΕΠ είναι σημαντικός και μάλιστα στις υπό ανάπτυξη χώρες συμμετέχει κατά $\frac{3}{4}$ στην αύξηση του ΑΕΠ ».

Σημαντική αύξηση υπήρξε επίσης στην αξία των παγίων της ελληνικής οικονομίας¹¹ καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας πριν την εκδήλωση της κρίσης, η οποία οφείλεται σε δύο εξωγενείς παράγοντες που επηρέασαν την ελληνική οικονομία. Ο πρώτος είναι η επενδυτική έκρηξη στις κρατικές υποδομές που συνδέονται άμεσα η έμμεσα με την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, (σταδία, κατοικίες αθλητών, δίκτυα, δρόμοι, αεροδρόμια, κλπ) και ο δεύτερος λόγος αφορά την μεγάλη μείωση του κόστους δανεισμού των ιδιωτών με την είσοδο στην Ευρωζώνη και λειτουργία πλέον του τραπεζικού συστήματος με μειωμένα τραπεζικά επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων και την κατεύθυνση των κεφαλαίων αυτών στην αγορά ακινήτων¹². Μόλις εξέλιπαν οι επιπτώσεις των λόγων αυτών στην ελληνική οικονομία, αναδύθηκαν τα ενδογενή προβλήματα αυτής, όπως τα επισημαίνουμε ανωτέρω (Blyth, 2014).

Όσον αφορά την διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας¹³ καταδεικνύεται η συνολική υστέρηση και επιδείνωση της σε σχέση καταρχήν με τις χώρες του Ε.Ν κατά την διάρκεια όλης της δεκαετίας με απόκλιση κατά 70%. Η

⁶ Βλ. 1.3.3 παρ 1

⁷ Βλ. 1.3.4

⁸ Βλ. 1.3.5 παρ 1

⁹ Βλ. 1.3.7 παρ 2

¹⁰ Βλ. Παράρτημα 1

¹¹ Βλ. 1.3.6 παρ 1,3

¹² Βλ. Παράρτημα 2

¹³ Βλ. 1.3.8 παρ 2,3

αθροιστική (cumulative) επιβάρυνση σε κάθε επιμέρους υποδείκτη επιβεβαιώνει την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να ανταγωνιστεί με αναλογικούς όρους ισότητας τις υπόλοιπες χώρες στην ζώνη των αναπτυγμένων οικονομιών και πολλώ μάλλον ενταγμένων στην Ευρωζώνη.

1.5 Ανακεφαλαίωση

Με την ανάλυση καταρχήν και συγκριτική σύνθεση των ευρημάτων των υπό διερεύνηση δεικτών καταλήγουμε στις εξής διαπιστώσεις και παραδοχές :

- Η ελληνική οικονομία λειτούργησε όλη την δεκαετία παράγοντας τεράστιο έλλειμμα ρευστότητας και ανταγωνιστικότητας. Όπως καταδείξαμε ανωτέρω, ήδη από την αρχή της δεκαετίας και κατά την είσοδο στην χρήση του ευρώ η ελληνική οικονομία απέκλινε σημαντικά από το ορισμένο κριτήριο του ελλείμματος καθώς και από τους Μ.Ο των υπολοίπων χωρών.
- Ειδικότερα από το 2006 και μετά η ελληνική οικονομία παρουσιάζει μία συνεχή επιδείνωση, η οποία μάλιστα επιταχύνεται από το 2009 αποτυπώνοντας πλήρως την επίπτωση της κρίσης στο επίπεδο της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας.
- Από την αρχή της δεκαετίας λειτούργησε με διπλάσιο λόγο χρέους προς ΑΕΠ από το ανώτατο επιτρεπόμενο κριτήριο της Ευρωζώνης.¹⁴ Λόγω των χαμηλών επιτοκίων και της μεγάλης διεθνούς ρευστότητας ήταν εφικτή η αναχρηματοδότηση και διατήρηση του χρέους με σημαντικά χαμηλότερο κόστος, όπως αναφέρουμε κατωτέρω.
- Το έλλειμμα ρευστότητας καλύφθηκε από ιδιωτικό εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό με επιτοκιακή επιβάρυνση 3πλάσια κατά Μ.Ο των υπολοίπων χωρών του Ε.Ν, αλλά και της ευρωζώνης στον βραχυχρόνιο και μεσοπρόθεσμο δανεισμό. Η ένταξη της ελληνικής οικονομίας στην ευρωζώνη μείωσε το έλλειμμα αξιοπιστίας της και τον πιστωτικό κίνδυνο της χώρας, ενώ παράλληλα της επέτρεψε να λειτουργήσει σε περιβάλλον χαμηλών επιτοκίων, που δεν δικαιολογούνται από τα πραγματικά μακροοικονομικά στοιχεία της. Η ανισορροπία αυτή με αφορμή κάποιο σημείο καμπής θα διορθωνόταν βίαια. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας η ελληνική και ισπανική οικονομία αύξησαν το ποσοστό των ακαθάριστων επενδύσεων των παγίων τους με υπερδιπλάσιο ρυθμό από τον Μ.Ο όλων των υπό εξέταση οικονομιών. Και οι δύο οικονομίες αντιμετώπισαν στην έναρξη της κρίσης βίαιη απομείωση των αξιών των παγίων τους, γεγονός που οφείλεται στην σημαντική αναπροσαρμογή των επενδυτικών αξιών στα ακίνητα και στις

¹⁴ Βλ. 1.3.2 παρ 1

λοιπές υποδομές τους και την αποεπένδυση του τραπεζικού συστήματος από τον χώρο των κατασκευών, βιομηχανίας και υποδομών.

- Η αύξηση του ΑΕΠ σε % και κατά κεφαλήν δεν συμβαδίζει με τα υπόλοιπα μικροοικονομικά στοιχεία της ελληνικής οικονομίας και οφείλεται στον φτηνό συγκριτικά με την προηγούμενη δεκαετία τραπεζικό δανεισμό, από την είσοδο δηλ. της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, που διευκόλυνε κυρίως τους καταναλωτές να αυξήσουν τις δαπάνες τους σε εισαγόμενα κυρίως διαρκή καταναλωτικά αγαθά και στην κτηματική αγορά.
- Όσον αφορά το κράτος οφείλεται στην εισροή δωρεάν χρηματοδότησεων - ενισχύσεων μέσω των διαρθρωτικών ταμείων με ελάχιστη εθνική συμμετοχή, μηδαμινή υπεραξία εκτός κάποιων μεγάλων έργων υποδομών συνδεδεμένα κυρίως με την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, η οποία σε πολλούς κρατικούς τομείς, όπως υγεία, παιδεία - εκπαίδευση, δικαιοσύνη, άμυνα, κοινωνικές πολιτικές, υποκατέστησε την εθνική οικονομική συμμετοχή.
- Όπως καταδείξαμε ανωτέρω η ελληνική οικονομία εισήλθε στον υφεσιακό καθοδικό κύκλο με μείωση του ΑΕΠ με δεκαπλάσια ροπή μείωσης, ενώ η Γερμανική αντίστοιχα με ροπή μείωσης εξαπλάσια. Επίσης τον επόμενο της έναρξης της κρίσης χρόνο όλες οι οικονομίες των υπό εξέταση χωρών γύρισαν σε θετικό ρυθμό, πλην της ελληνικής, που συνέχισε τον καθοδικό κύκλο.
- Η ελληνική οικονομία αύξησε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της στην δεκαετία κατά δέκα μονάδες η σε ποσοστό 30% σημειώνοντας την μεγαλύτερη αύξηση από όλες τις υπό εξέταση οικονομίες.
- Στην Ελληνική οικονομία διατηρήθηκε σε Μ.Ο το υψηλότερο % Εξόδων Γεν. Κυβέρνησης την στιγμή κατά την οποία οι ανταγωνιστικές οικονομίες της Ν. Ευρώπης προσπάθησαν να συμπίσουν κατά το ίδιο διάστημα και κυρίως μετά το 2008 τον δείκτη ως ποσοστό του ΑΕΠ.
- Ο ποσοστιαίος Μ.Ο των ΑΞΕ προς το ΑΕΠ παρέμεινε ίδιος για την ελληνική οικονομία καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας .
- Σημειώνεται ότι η μείωση της παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε λιγότερο από 10% σε Μ.Ο των 5 οικονομιών κατά την τελευταία 10ετία. Αυτό ίσως καταδεικνύει την δυσκολία προσαρμογής και ενσωμάτωσης της παραοικονομίας στην επίσημη οικονομία των χωρών που ανήκουν στην ομάδα των ανεπτυγμένων οικονομιών.

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι πλέον γνωστές και καταγεγραμμένες. Καταδείξαμε επίσης κάποιους βασικούς δείκτες – οδηγούς και την συμμετοχή τους στην δημιουργία της. Οι παράγοντες της κρίσης αφορούν όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης. Το πως συμπεριφέρθηκε και

αντέδρασε κάθε οικονομία αφορά την οργάνωση της, τις υποδομές της και γενικότερα τους άξονες λειτουργίας της σε ομαλές συνθήκες.

Η ελληνική οικονομία κατά την προηγούμενη δεκαετία της κρίσης, ενώ τυπικά λειτούργησε εντός της ευρωζώνης και το θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανήκοντας στην προνομιούχο ομάδα παγκοσμίως των αναπτυγμένων οικονομιών, δεν κατάφερε να μετουσιώσει και ενσωματώσει σε όρους πραγματικής οικονομίας τα οφέλη από την συμμετοχή της αυτή. Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται από το γεγονός της ανάκαμψης και βελτίωσης των δεικτών δύο χρόνια μετά την έναρξη της κρίσης για τις υπόλοιπες χώρες, ενώ η ελληνική οικονομία συνέχισε να βυθίζεται σε σπειροειδή καθοδικό κύκλο αυξανόμενης ύφεσης επί μία πενταετία.

Η εκτίμησή σύμφωνα με τα ευρήματα των παρατηρήσεων είναι ότι οι συνέπειες της παγκόσμιας κρίσης στην ελληνική οικονομία ήταν προβλέψιμες. Η χρονική έκταση, οι συνέπειες της στον ελληνικό λαό και κοινωνία επίσης ήταν προβλέψιμες, με όρους οικονομίας, ανάλυσης και γνώσης των μακροοικονομικών και μικροοικονομικών μεγεθών καθώς και ιδιαιτεροτήτων αυτής. Αυτό που έλλειψε, είναι η δυνατότητα ανάληψης ευθύνης και ξεκάθαρης τοποθέτησης από όλους τους διαμορφωτές πολιτικής για την επιβαλλόμενη πλέον βίαιη αλλαγή του μοντέλου λειτουργίας του κράτους και της οικονομίας επιμερίζοντας κατά κοινωνικά αποδεκτό και δίκαιο τρόπο τις επιπτώσεις της στην ελληνική κοινωνία καθώς και η αδυναμία να εφαρμοστούν τα απαραίτητα διαρθρωτικά μέτρα για την σταδιακή εξάλειψη των ανισορροπιών της οικονομίας και την επάνοδο της στον ενάρετο οικονομικό κύκλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Σύνθεση μοντέλου πρόδρομων δεικτών οικονομικών

κρίσεων

2.1 Εμπειρική απόδειξη του μοντέλου των μεταβλητών - δεικτών

Όπως αναφέραμε στο εισαγωγικό σημείωμα η υπόθεση εργασίας μας είναι αν και σε ποιο βαθμό οι δείκτες που επιλέξαμε για συγκριτική διερεύνηση και ανάλυση μπορούν να οδηγήσουν στην λειτουργία ενός προτύπου μοντέλου πρώιμης διάγνωσης της εισόδου των οικονομιών σε υφεσιακούς καθοδικούς κύκλους και να επαληθεύσει τα ευρήματα που έχουν καταγραφεί στο Κεφάλαιο 1, αλλά και να επιβεβαιώνεται από την διαμορφωμένη οικονομική κατάσταση των χωρών της μελέτης μας. Η διάγνωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα θεσμικά όργανα των εθνικών κρατών η υπερεθνικών οργανισμών με στόχο την επάνοδο της οικονομίας στον ενάρετο κύκλο ανάπτυξης και ευημερίας.

Θα χωρίσουμε τις μεταβλητές της εμπειρικής απόδειξης στις εξαρτημένες (LHS) και στις ανεξάρτητες της δεξιάς πλευράς (RHS) μεταβλητές. Κριτήριο είναι η ευκολία, με την οποία οι θεσμικοί φορείς και όργανα χάραξης και εφαρμογής πολιτικών των κρατών η των υπερεθνικών οργανισμών, μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τους υποκείμενους δείκτες αλλάζοντας το πλαίσιο λειτουργίας τους υιοθετώντας μέτρα και εφαρμόζοντας τις αντίστοιχες πολιτικές σε βραχυπρόθεσμο η μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Εξαρτημένες θα θεωρήσουμε αυτές που επηρεάζονται άμεσα, σε αντίθεση οι ανεξάρτητες μεταβλητές δεν μπορούν με την ίδια ευκολία και ταχύτητα να αλλάξουν και απαιτούν μακροπρόθεσμες κατάλληλες πολιτικές και μέτρα.

Επίσης θα χρησιμοποιήσουμε σαν βοηθητική παράμετρο την ένταξη και λειτουργία των οικονομιών των υπό εξέταση χωρών στην Ευρωζώνη και τους αριθμητικούς και ποιοτικούς δείκτες που έπρεπε να πληρούν αυτές.

Ως ανεξάρτητες μεταβλητές θα καθορίσουμε το ΑΕΠ και το ετήσιο έλλειμμα ως % αυτού και εξαρτημένες μεταβλητές τις υπόλοιπες, ήτοι :

- Το Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης
- Τα έξοδα της Γενικής Κυβέρνησης
- Το ύψος των ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ
- Τις Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου
- Το ύψος της Παραοικονομίας ως ποσοστό του ΑΕΠ
- Την Ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών

Η βαθμολόγηση θα γίνει με κλίμακα 1-5 με 1= καλλίτερος και θα ενσωματώσει σε κάθε μεταβλητή τις παρατηρήσεις, τα συμπεράσματα και την σειρά όπως έχει

καταγραφεί στην ανάλυση του κάθε αντίστοιχου δείκτη στο Κεφάλαιο 1.

Σύμφωνα με τον πίνακα 2.1 όπως αποτυπώνεται η βαθμολογία που προκύπτει σύμφωνα με το μοντέλο κατατάσσει τις πέντε χώρες σε τρεις ομάδες : πρώτη η Γερμανία με μικρή διαφορά από την Ισπανία ως δεύτερη, τρίτη η Πορτογαλία με αρκετή διαφορά και ακολουθούν σε μεγάλη απόσταση με μικρή μεταξύ τους διαφορά η Ιταλία και η Ελλάδα τελευταία.

Πίνακας 2.1

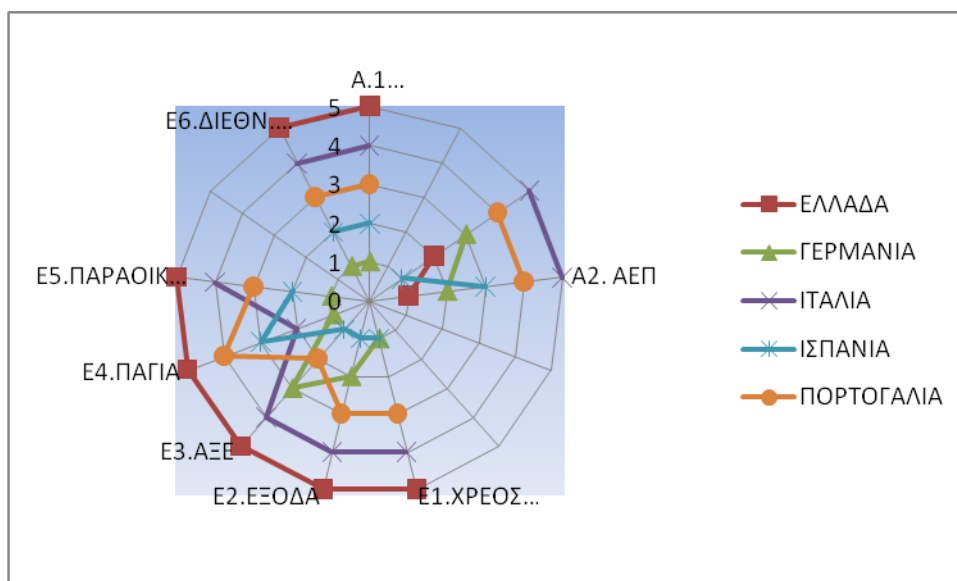
Ανεξάρτητες – Εξαρτημένες Μεταβλητές

	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ		ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ						average	
	A.1 ΕΛΛΕΙΜΜΑ	A2. ΑΕΠ	E1.ΧΡΕΟΣ	E2.ΕΞΟΔ	E3.ΑΞΕ	E4.ΠΑΓΙ	E5.ΠΑΡ	E6. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗ		
	A1a. % Α	A1b. PER CAPITA								
ΕΛΛΑΔΑ	5	2	1	5	5	5	5	5	5	4,22222222
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1	3	2	1	2	3	1	1	1	1,66666667
ΙΤΑΛΙΑ	4	5	5	4	4	4	2	4	4	4
ΙΣΠΑΝΙΑ	2	1	3	1	1	1	3	2	2	1,77777778
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3	4	4	3	3	2	4	3	3	3,22222222

Στην συνέχεια στο διάγραμμα 2.1 ακολουθώντας την βαθμολόγηση του πίνακα 2.1 αποτυπώνουμε τις καμπύλες που προκύπτουν από τον συνδυασμό των ανεξάρτητων μεταβλητών με τις εξαρτημένες και εμφανίζεται η κατάταξη της κάθε οικονομίας σε σχέση με όλες τις μεταβλητές.

Διάγραμμα 2.1

Ανεξάρτητες – Εξαρτημένες Μεταβλητές

2.2 Εξαρτημένες μεταβλητές – Ευρήματα

Στην συνέχεια θα δούμε ξεχωριστά σε κάθε μεταβλητή κατά πόσον επαληθεύονται οι παραδοχές που έχουμε σημειώσει στην ανάλυση του αντίστοιχου δείκτη στο Κεφάλαιο 1 και συνολικά το θεωρητικό μοντέλο των διαφορετικών επιπέδων και ταχυτήτων των υπό εξέταση οικονομιών. Επίσης θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε σε ποιο σημείο βρίσκεται το σημείο καμψής (break event point) σε κάθε μεταβλητή και αν αυτό επαληθεύεται από τις αντίστοιχες καμπύλες τους.

2.2.1 Εξαρτημένη μεταβλητή του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω¹⁵ τόσο η ελληνική όσο και η ιταλική οικονομία απέκλιναν από την αρχή της δεκαετίας και ειδικά από την είσοδο στην ενιαία νομισματική περιοχή, σε διπλάσιο ποσοστό από τα κριτήρια ένταξης και λειτουργίας των οικονομιών εντός της Ευρωζώνης, γεγονός που δεν απέτρεψε ούτε την αρχική είσοδο (με μικρή καθυστέρηση για την Ελλάδα), ούτε την παραμονή και λειτουργία τους εντός αυτής. Σε συνέπεια το έλλειμμα της δεκαετίας κυμάνθηκε σε διπλάσιο ποσοστό από τον Μ.Ο των υπολοίπων υπό εξέταση χωρών δημιουργώντας ένα συνολικά τεράστιο κενό ρευστότητας. Παράλληλα η αύξηση του ΑΕΠ ποσοστιαία και κατά κεφαλή κατέταξε τους Έλληνες στους πλέον ευνοημένους πολίτες από την λειτουργία της ελληνικής οικονομίας εντός της ευρωζώνης από τις υπό εξέταση χώρες.

¹⁵ Βλ. Κεφ. 1.2 παρ. 1,2

Αυτονόητο είναι και επιβεβαιώνεται και εμπειρικά από τις ευθείες παραλλήλες καμπύλες των δύο μεταβλητών ότι η αύξηση των ελλειμμάτων διαχρονικά επιβαρύνει το χρέος της Κυβέρνησης.

Το κρίσιμο σημείο στην μεταβλητή του χρέους τοποθετείται στην επιβάρυνση του ετησίου ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού και λειτουργίας του κράτους με υπέρογκο κόστος εξυπηρέτησης του με ταυτόχρονη μείωση του ΑΕΠ, άρα απώλεια φορολογικών εσόδων και παράλληλη απότομη και μεγάλη αύξηση του επιτοκιακού δανειακού κόστους εξεύρεσης των αναγκαίων κεφαλαίων.

Επίσης η αφαίρεση πόρων για την αποπληρωμή των ετησίων τοκοχρεωλυτικών δόσεων μειώνει την ρευστότητα της οικονομίας σε συνθήκες αποκλεισμού από τις αγορές και βαθαίνει τον σπειροειδή καθοδικό κύκλο της ύφεσης.

2.2.2 Εξαρτημένη μεταβλητή Εξόδων Γεν. Κυβέρνησης

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω¹⁶ σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας τα έξοδα της Γεν. Κυβέρνησης της ελληνικής οικονομίας παρέμειναν σταθερά ψηλά πάνω από τον Μ.Ο, ενώ οι υπόλοιπες χώρες προσπάθησαν να συμπιέσουν τον δείκτη με αυξανόμενη ένταση μάλιστα μετά το 2008 ως αντίβαρο στις χρηματοοικονομικές πιέσεις της κρίσης. Ένα μέρος της διαφοράς από τις υπόλοιπες οικονομίες καλύπτεται από την μεγαλύτερη συγκριτικά αύξηση του ΑΕΠ, από την άλλη πλευρά τροφοδότησε την αύξηση του χρέους της Γεν. Κυβέρνησης και την διαφορά του από αυτές. Επίσης σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα Έξοδα της Ελληνικής Γενικής Κυβέρνησης διαχρονικά αυξήθηκαν σε απόλυτη τιμή ως ποσοστό του ΑΕΠ ακόμα και μετά την απότομη προσαρμογή - μείωση του ΑΕΠ ως συνέπεια της κρίσης.

Όσον αφορά την πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή του ελλείμματος καταγράφεται μια ανάλογη ευθεία καμπύλη σχεδόν σε όλες τις χώρες μεταξύ του ύψους των ελλειμμάτων και των εξόδων της Γενικής Κυβέρνησης.

2.2.3 Εξαρτημένη μεταβλητή Αμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω¹⁷ σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας η ελληνική

¹⁶ Βλ. Κεφ 1.3.4 παρ 3

¹⁷ Βλ. Κεφ 1.3.5 παρ 1,4

οικονομία προσέλκυσε κατά Μ.Ο το 1/3 των Α.Ξ.Ε των υπό εξέταση οικονομιών, διατηρώντας παράλληλα σταθερό τον λόγο τους προς ΑΕΠ.

Επίσης κατά την ίδια περίοδο ο ποσοστιαίος μ.ο των Α.Ξ.Ε προς το ΑΕΠ παρέμεινε σταθερός για την ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με «τον πολλαπλασιαστή των Α.Ξ.Ε στο ΑΕΠ του Oskar Kowalewski και Marzenna Anna Weresa (2008) για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες » και δεδομένης της αύξησης του ΑΕΠ χωρίς την αντίστοιχη αύξηση των Α.Ξ.Ε στην δεκαετία σημειώνουμε την απώλεια σημαντικής εν δυνάμει (potential) αύξησης του ΑΕΠ. Η ίδια παρατήρηση υφίσταται και για τις υπόλοιπες οικονομίες σε πολύ ηπιότερη όμως διαφορά για την ιταλική και πορτογαλική οικονομία, ενώ αντίθετα οι οικονομίες της Γερμανίας και Ισπανίας δέχτηκαν κατά 80% περίπου ποσοστό Α.Ξ.Ε μεγαλύτερο από τον μ.ο αύξησης του ΑΕΠ τους. Στην προκειμένη περίπτωση των ανεπτυγμένων οικονομιών γνωρίζουμε ότι ο πολλαπλασιαστής των Α.Ξ.Ε είναι μικρότερος από την μονάδα.

Όσον αφορά την δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή των ελλειμμάτων καταγράφεται αντιστρόφως ανάλογη σχέση με την μεταβλητή των Α.Ξ.Ε, δηλ όσο αυξάνονται οι Α.Ξ.Ε σε μια οικονομία , μειώνονται αναλογικά τα ελλείμματα.

2.2.4 Εξαρτημένη μεταβλητή Επενδύσεων σε Ακαθάριστα Πάγια

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω¹⁸ η ελληνική και η ισπανική οικονομία αύξησαν το ύψος και την αξία των ακαθαρίστων επενδύσεων των παγίων τους σε υπερδιπλάσιο ποσοστό από τις υπόλοιπες οικονομίες από την αρχή της δεκαετίας μέχρι το 2008. Στην συνέχεια κατά την αρχή και συνέχεια της κρίσης υπήρξε μεγάλη αποεπένδυση και μείωση της αξίας τους με αποτέλεσμα έντονο αρνητικό πρόσημο στην λήξη της δεκαετίας. Αντίθετα οι υπόλοιπες οικονομίες αντιμετώπισαν μικρότερους ρυθμούς αποεπένδυσης ως συνέπεια της κρίσης και στο σύνολο της δεκαετίας πολύ μικρότερους από τις δύο ως άνω οικονομίες.

Στη σχέση της εξαρτημένης μεταβλητής των Επενδύσεων σε πάγια με το ύψος των ελλειμμάτων της Γεν. Κυβέρνησης καταγράφεται μια ανάλογη ευθεία καμπύλη, η οποία δεν επαληθεύεται στις οικονομίες της Γερμανίας, Ιταλίας και Ισπανίας. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό θεωρούμε ότι οφείλεται στις πολύ μεγάλες αξίες των παγίων τους, υπό την έννοια ότι είναι από τις πλέον βιομηχανοποιημένες χώρες μεταξύ των ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών οικονομιών και του δείγματός μας.

¹⁸ Βλ. Κεφ 1.3.6 παρ 1

Στην μεταβλητή του ΑΕΠ, αν και οι ακαθάριστες επενδύσεις σε πάγια δεν προσμετρώνται στο ΑΕΠ, υπάρχει, εκτός της εξαίρεσης της ελληνικής οικονομίας κατά κύριο λόγο και λιγότερο της ιταλικής, στις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες, μία ευθέως ανάλογη σύνδεση των δύο μεταβλητών. Η αύξηση του ΑΕΠ συνοδεύεται και από αύξηση των ακαθάριστων επενδύσεων σε πάγια και η μείωση του ΑΕΠ σε μείωση αντίστοιχη των παγίων. Στην περίπτωση της Ελλάδας όπως ήδη σημειώσαμε, είχαμε μέχρι το 2008 μία μεγάλη επένδυση του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα σε ακαθάριστα πάγια στοιχεία που στήριξε έμμεσα, μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας και την ζήτηση υπηρεσιών, την αναλογικά υποπολλαπλάσια αύξηση του ΑΕΠ. Στην συνέχεια μετά το 2008 επιβεβαιώθηκε η σύνδεση των δύο μεταβλητών και στην ελληνική οικονομία με την ραγδαία απομείωση τόσο των παγίων, όσο και την δραματική συρρίκνωση του ΑΕΠ.

2.2.5 Εξαρτημένη μεταβλητή Παραοικονομίας

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω¹⁹ το εκτιμώμενο μέγεθος της παραοικονομίας στην ελληνική οικονομία καταγράφεται ως 20% μεγαλύτερο του Μ.Ο των τριών οικονομιών και διπλάσιο της γερμανικής. Επίσης το ποσοστό της ως προς το ΑΕΠ καταγράφεται στο 25%. Έχουμε ήδη καταδείξει ότι η κατά κεφαλήν αύξηση του ΑΕΠ κατά την διάρκεια της δεκαετίας υπήρξε η μεγαλύτερη για την ελληνική οικονομία²⁰ σε σχέση με τις υπόλοιπες, ακολουθούμενη από την γερμανική οικονομία, η οποία όμως εμφανίζει το ½ ποσοστό παραοικονομίας σε σχέση με το ΑΕΠ με την ελληνική οικονομία. Αυτό μας οδηγεί ενδεχομένως στην παραδοχή, ότι το ποσοστό παραοικονομίας στην ελληνική οικονομία είναι μεγαλύτερο από όσο εκτιμάται. Η άλλη πιθανότητα να ισχύει το ίδιο για την γερμανική μάλλον δεν θεωρείται ρεαλιστική. Επίσης δεν διαφαίνεται σε όλες τις οικονομίες κάμμουα προσπάθεια ενσωμάτωσης μεγαλύτερου ποσοστού της παραοικονομίας στην επίσημη οικονομία με επακόλουθη αύξηση εκ του λόγου αυτού του ΑΕΠ της κάθε χώρας. Ο ρυθμός ενσωμάτωσης μετρήθηκε στο 10% περίπου για όλες τις οικονομίες κατά την διάρκεια της δεκαετίας.

Σε σχέση με την δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή βρίσκουμε μία σχεδόν παράλληλη καμπύλη και σύνδεση του ύψους της παραοικονομίας με την ελλειμματική λειτουργία των οικονομιών. Όσο δηλ αυξάνεται το ποσοστό της παραοικονομίας σε σχέση με το

¹⁹ Βλ. Κεφ 1.3.7 παρ 2

²⁰ Βλ. Πιν 1.3.3.1

ΑΕΠ, τόσο ανάλογα κινείται ανοδικά και ο δείκτης του ελλείμματος και το αντίθετο.

2.2.6. Εξαρτημένη μεταβλητή Ανταγωνιστικότητα

Όπως καταδείχτηκε ανωτέρω²¹ υπάρχει ένα έλλειμμα ανταγωνιστικότητας σε Μ.Ο του 70% μεταξύ της ελληνικής οικονομίας και των συγκρίσιμων ανταγωνιστικών οικονομιών των τριών χωρών του Ε.Ν, έλλειμμα που κατατάσσει την ελληνική οικονομία στην παρυφή της Ευρωζώνης, αλλά και των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε. Έχει καταγραφεί μάλιστα από το 2006 και μετά μια ακόμα μεγαλύτερη απόκλιση, η οποία επιδεινώθηκε από το 2009 και μετά επιβεβαιώνοντας την συνεχή επιδείνωση των υποκείμενων δεικτών της μεταβλητής αυτής. Η επιδείνωση αυτή ακολουθεί κατ' αναλογία την μείωση του ΑΕΠ και την αύξηση του Χρέους αποτυπώνοντας μία σχεδόν γραμμική καμπύλη και σχέση μεταξύ των τριών μεταβλητών.

Σε όλες τις υπό εξέταση οικονομίες καταγράφεται μία πλήρως αντίστροφη καμπύλη μεταξύ της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την παραγωγή ελλειμμάτων η πλεονασμάτων από την λειτουργία τους. Όσο λιγότερο ανταγωνιστική παρουσιάζεται μία οικονομία στις παγκοσμιοποιημένες αγορές, τόσο λειτουργεί παράγοντας μεγαλύτερα ελλείμματα και αυξάνοντας συνεχώς το κόστος χρηματοδότησής τους. Κατ'επέκταση όσο περισσότερο ανταγωνιστική παρουσιάζεται παράγει πλεονάσματα και μειώνει το κόστος χρηματοδότησης της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το αρνητικό σήμερα κόστος κάλυψης των χρηματοδοτικών αναγκών της Γερμανικής, Ολλανδικής κλπ. οικονομιών. Το σημείο κρίσης θεωρητικά είναι το σημείο όπου η ανταγωνιστικότητα έχει διολισθήσει τόσο που καθιστά απαγορευτικό πλέον το κόστος δανεισμού από τους διεθνείς πιστωτές της, αν και θεωρητικά πάντα μία οικονομία (η οποία έχει απολέσει την δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής μέσω του εθνικού της νόμισμα) μπορεί να εξακολουθεί να καλύπτει τα χρηματοδοτικά της κενά από την εσωτερική αγορά απομυζώντας και απαξιώνοντας συνεχώς τους όποιους εθνικούς πόρους. Επί της πράξης αυτό δεν είναι εφικτό για οικονομίες τουλάχιστον χωρών που ανήκουν στις αναπτυγμένες η ακόμα και στις υπό μετάβαση οικονομίες.

Επίσης, εκτός του παραδόξου της ελληνικής οικονομίας, όπου παρά την υποχώρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, αυξήθηκε τόσο το ΑΕΠ ως ποσοστό του ΑΕΠ όσο και κατά κεφαλή, οι υπόλοιπες οικονομίες μας δίνουν

²¹ Βλ. Κεφ 1.3.8 παρ 3,4

καμπύλες περίπου ευθέως ανάλογες μεταξύ του δείκτη της ανταγωνιστικότητας και της αύξησης ή μείωσης αντίστοιχα του ΑΕΠ. Η αύξηση δηλ της ανταγωνιστικότητας αντικατοπτρίζεται και στην αύξηση του ΑΕΠ και το αντίθετο. Το ζητούμενο στην προκειμένη περίπτωση είναι αν η όποια αυξομείωση των δεικτών οφείλεται στον ένα ή τον άλλο δείκτη. Υποστηρίζουμε ότι το ΑΕΠ και οι αυξομειώσεις του είναι ένας παράγωγος δείκτης στον οποίο εκφράζονται και καταγράφονται τα αποτελέσματα των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών επιλογών του κρατικού μηχανισμού και των θεσμικών οργάνων της Πολιτείας. Για τον λόγο αυτό η ανάπτυξη και αύξηση του ΑΕΠ ως εφαρμοσμένη πολιτική δεν μπορεί ούτε να επιβληθεί, ούτε να σχεδιαστεί αυτόνομα και αυτοδύναμα, γι' αυτό εξάλλου και δεν εμφανίζεται αυτόματα η ξαφνικά. Ο δείκτης της ανταγωνιστικότητας - ως μεγαδείκτης - περιλαμβάνει μία πληθώρα ποιοτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών υποδεικτών, χαρακτηριστικών και συγκεκριμένων χρονικών επιλογών που συντελούν στην δημιουργία νέων ή την απομείωση των υπαρχόντων πόρων της οικονομίας. Υπό την έννοια αυτή η συνεχής διολίσθηση της ελληνικής οικονομίας προς την μειωμένη και μάλιστα με αυξανόμενη ροπή ανταγωνιστικότητά της παρέσυρε το ΑΕΠ - πέρα από την αρχική αύξησή του οφειλόμενη σε εξωτερικούς παράγοντες - σε επιταχυνόμενη μείωση και πτώση.

2.3 Συμπεράσματα

Με την συγκριτική σύνθεση των ευρημάτων όλων των μεταβλητών προσπαθήσαμε να συγκροτήσουμε εμπειρικά ένα συνεκτικό μοντέλο δεικτών, το οποίο θα επιτρέψει σε όσο το δυνατόν πρώιμο στάδιο, να διαπιστωθεί η είσοδος μίας οικονομικής οντότητας (Εθνικό κράτος, Διεθνής Οργανισμός, υπερεθνικές εταιρίες και οργανώσεις) σε κρίση και σε συνάφεια με το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται.

Στην μελέτη περίπτωσης χρησιμοποιήσαμε εθνικά κράτη, οι οικονομίες των οποίων ανήκουν στην ομάδα των ανεπτυγμένων οικονομιών της Δύσης και εντός της ΟΝΕ, ευρισκόμενες επί μία δεκαετία εντός της Ευρωζώνης στην αρχική φάση της τμηματικής ενσωμάτωσης των οικονομικών και Δημοσιονομικών θεσμών τους στον ευρωπαϊκό υπερεθνικό οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και την δημιουργία της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς.

Οι οικονομίες των πέντε χωρών πέρα από την λειτουργία τους στην ζώνη του ενιαίου

Ευρωπαϊκού νομίματος παρουσιάζουν μεγάλες και κρίσιμες διαφοροποιήσεις. Οι τρεις επίσης από αυτές ανήκουν στην ομάδα των τεσσάρων χωρών (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Ισπανία), (P.I.G.S), οι οποίες αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν και εφαρμόσουν αυστηρά προγράμματα προσαρμογών και λιτότητας στον απόηχο της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης. Η αδυναμία πρόσβασης των χωρών αυτών στις διεθνείς χρηματαγορές για την ανατροφοδότηση με ευνοϊκούς όρους των υπέρογκων συσσωρευμένων κρατικών χρεών τους επιτάχυνε τις διαδικασίες σχηματισμού Ευρωπαϊκών κεντρικών υποστηρικτικών μηχανισμών, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν και στηριχθούν οι εθνικές οικονομίες των χωρών αυτών διαχέοντας και διανέμοντας το κόστος σε όλες τις συμμετέχουσες οικονομίες στην Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Παράλληλα επέβαλλε την δημιουργία αντίστοιχων ελεγκτικών μηχανισμών τόσο για την ορθή χρήση των διατεθέντων πόρων, όσο και για την προσαρμογή των οικονομιών σε νέους αυστηρότερους κοινούς κανόνες λειτουργίας και συμμόρφωσης.

Η γερμανική οικονομία ανήκει στην κατηγορία των δέκα πλέον αναπτυγμένων παγκοσμίως οικονομιών, γεγονός που από μόνο του ανατρέπει την λειτουργία της ευρωζώνης με το ειδικό βάρος της συμμετοχής της στην ενιαία νομισματική αγορά. Σημειώνουμε εδώ ότι από το συνολικό πλεόνασμα της Ευρωζώνης των τελευταίων 12 μηνών 315 δις, το 90% (280δις) οφείλεται στο πλεόνασμα της γερμανικής οικονομίας.²²

Στο κεφάλαιο 1.4 αναδείξαμε από την στατιστική συγκριτική ανάλυση των δεικτών τους λόγους, για τους οποίους η ελληνική οικονομία εισήλθε στην κρίση σχεδόν μαζί με τις υπόλοιπες χώρες στο τέλος μιας δεκαετίας ενσωμάτωσης της στην ενιαία νομισματική Ευρωζώνη.

Η εμπειρική ανάλυση στο κεφάλαιο 2.1 οδήγησε στην δημιουργία ενός μοντέλου αξιολόγησης και βαθμολόγησης των επιδόσεων των οικονομιών χωρών προτείνοντας δύο κύριες ανεξάρτητες μεταβλητές - δείκτες (Κύριους Δείκτες Επιδόσεων),(Key Performance Indicators), οι οποίες σχετιζόμενες με μία σειρά προεπιλεγμένων μεταβλητών οδηγούν στην αιτιολόγηση και εξήγηση του βάθους της κρίσης της ελληνικής οικονομίας.

Τα κύρια ευρήματα της εμπειρικής έρευνας συνοψίζονται στα εξής σημεία:

- Η ανεξάρτητη μεταβλητή των ελλειμμάτων της Γεν. Κυβέρνησης είναι σε ευθεία ανάλογη καμπύλη με την συνολική και διαχρονική επιβάρυνση του

²² Βλ. The Economist, Economic and financial indicators, October 2015

δημοσίου χρέους. Το κρίσιμο σημείο στη μεταβλητή του χρέους τοποθετείται στην επιβάρυνση του ετησίου ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού και λειτουργίας του κράτους με υπέρογκο κόστος εξυπηρέτησης του με ταυτόχρονη μείωση του ΑΕΠ.

- Παράλληλα η οικονομία βρίσκεται εκτεθειμένη και αδύναμη στις μεταβολές των επιτοκίων στην παγκοσμιοποιημένη αγορά των χρηματοοικονομικών ροών και κεφαλαίων, γεγονός που συνέβη στην εκδήλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008.
- Επίσης όσον αφορά την ίδια μεταβλητή του χρέους σε σχέση με τα έξοδα της Γεν. Κυβέρνησης καταγράφεται μια ανάλογη ευθεία καμπύλη για όλες τις χώρες σχεδόν μεταξύ του ύψους των ετησίων ελλειμμάτων και των εξόδων της. Αναμενόμενο θα ήταν το αντίστροφο, η σχέση να ήταν αντιστρόφως ανάλογη, αυξανόμενων δηλ των ελλειμμάτων να μειώνονται τα έξοδα της Γεν Κυβέρνησης.
- Στην εξαρτημένη μεταβλητή των Α.Ξ.Ε παρατηρούμε ότι υπάρχει ευθεία ανάλογη καμπύλη μεταξύ της και της ανεξάρτητης μεταβλητής του ΑΕΠ. Η αύξηση των Α.Ξ.Ε σηματοδοτεί πολλαπλασιαστική θετική επίδραση στο ΑΕΠ της χώρας. Όσον αφορά την δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή των ελλειμμάτων καταγράφεται αντιστρόφως ανάλογη σχέση με την μεταβλητή των Α.Ξ.Ε, δηλ όσο αυξάνονται οι Α.Ξ.Ε σε μια οικονομία, μειώνονται αναλογικά τα ελλείμματα.
- Στη σχέση της εξαρτημένης μεταβλητής των Επενδύσεων σε πάγια με το ύψος των ελλειμμάτων της Γεν. Κυβέρνησης καταγράφεται μια ανάλογη ευθεία καμπύλη. Στην μεταβλητή του ΑΕΠ καταγράφεται, εκτός της εξαίρεσης της ελληνικής οικονομίας κατά κύριο λόγο και λιγότερο της ιταλικής, στις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες, μία ευθέως ανάλογη σύνδεση των δύο μεταβλητών. Η αύξηση του ΑΕΠ συνοδεύεται και από αύξηση των ακαθάριστων επενδύσεων σε πάγια και η μείωση του ΑΕΠ σε μείωση αντίστοιχη των παγίων.
- Σε σχέση με την δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή βρίσκουμε μία σχεδόν παράλληλη ευθεία καμπύλη και σύνδεση του ύψους της μεταβλητής της εξαρτημένης μεταβλητής της παραοικονομίας με την ελλειμματική λειτουργία των οικονομιών. Όσο δηλ αυξάνεται το ποσοστό της παραοικονομίας σε σχέση με το ΑΕΠ, τόσο ανάλογα κινείται ανοδικά και ο δείκτης του ελλείμματος και το αντίθετο.
- Σε όλες τις υπό εξέταση οικονομίες καταγράφεται μία πλήρως αντίστροφη καμπύλη και αρνητική σχέση μεταξύ της μεταβολής της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την παραγωγή ελλειμμάτων η πλεονασμάτων από την λειτουργία τους. Όσο λιγότερο ανταγωνιστική παρουσιάζεται μία οικονομία στις παγκοσμιοποιημένες αγορές, τόσο λειτουργεί παράγοντας μεγαλύτερα

ελλείμματα και αυξάνοντας συνεχώς το κόστος χρηματοδότησής τους. Κατ' επέκταση όσο περισσότερο ανταγωνιστική παρουσιάζεται, παράγει πλεονάσματα και μειώνει το κόστος χρηματοδότησής της.

2.4 Ανακεφαλαίωση

Εστιάζοντας πλέον στην ελληνική οικονομία και στην διαδρομή της από την είσοδό της στην ΟΝΕ και στην Ευρωζώνη μέχρι την ένταξή της στο πρώτο πρόγραμμα προσαρμογής το 2010 με την εμπειρική προσέγγιση του Κεφαλαίου 2 καταδεικνύεται η σύνδεση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης με τους δείκτες αυτής.

- Τα ψηλά δημόσια ελλείμματα με αυξανόμενη μάλιστα τάση προς το τέλος της δεκαετίας συσσώρευσαν αθροιστικά τεράστιο χρέος, το οποίο ανατροφοδοτείτο και εξυπηρετείτο με ψηλό κόστος δανεισμού από διεθνείς και εγχώριους πιστωτές με συνέπεια την συνεχή αύξηση του Κυβερνητικού χρέους. Δημιουργήθηκε δηλ. ένας αυτοτροφοδοτούμενος σπειροειδής αρνητικός κύκλος χρέους και εξυπηρέτησης του.
- Η οικονομία στερήθηκε σε όλη την δεκαετία των ευεργετικών επιπτώσεων της προσέλκυσης Α.Ξ.Ε που θα έδιναν με τον πολλαπλασιαστή τους μία αυτόνομη επιπλέον δυνατότητα αύξησης του ΑΕΠ (Mazzucato, 2015).
- Η αύξηση της αξίας των παγίων ακαθάριστων επενδύσεων είχε βραχυπρόθεσμη επίδραση στην οικονομία και εξαντλήθηκε στην μη ορθολογική επένδυση σε υποδομές και ακίνητα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με αφετηρία τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, δημιουργώντας μία τεχνητή ζήτηση υπηρεσιών και εισαγομένων πρώτων υλών και προϊόντων και πλασματική αύξηση του ΑΕΠ μη διατηρήσιμη και χωρίς μόνιμες ευεργετικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.
- Σε όλη την δεκαετία του ύψος της παραοικονομίας παρέμεινε ψηλό αυξάνοντας την ελλειμματική λειτουργία και στρεβλώσεις της οικονομίας και των επιμέρους αγορών, όπως της τραπεζικής, της κτηματικής, της χρηματοπιστωτικής, της τουριστικής και της αγοράς εργασίας.
- Τέλος η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας παρέμεινε σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε όλη την δεκαετία με ροπή προς οπισθοχώρηση που έγινε εντονότερη προς το τέλος της δεκαετίας και εφόσον όλοι οι υποκείμενοι δείκτες είχαν επιβαρυνθεί. Παράλληλα σύμφωνα με το μοντέλο των μεταβλητών μας η μείωση της ανταγωνιστικότητας επιβάρυνε το χρέος και αύξησε τα ελλείμματα μετατρέποντας το πρόβλημα χρέους της οικονομίας σε πρόβλημα ρευστότητας δηλ. την αδυναμία περαιτέρω χρηματοδότησής της σε περιβάλλον έλλειψης διεθνώς δανειακών κεφαλαίων και αύξησης του κόστους αυτών.

Επιβεβαιώνεται και εμπειρικά από το μοντέλο των μεταβλητών που επελέγησαν η

εκτίμησή μας του κεφαλαίου 1.4 ότι οι συνέπειες της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στην ελληνική οικονομία ήταν προβλέψιμες και αναμενόμενες. Η χρονική έκταση, οι συνέπειες της στον ελληνικό λαό και κοινωνία επίσης ήταν προβλέψιμες, με όρους οικονομίας, ανάλυσης και γνώσης των μακροοικονομικών και μικροοικονομικών μεγεθών καθώς και των ιδιαιτεροτήτων αυτής.

Η συνεισφορά της εμπειρικής ανάλυσης μέσω του συγκεκριμένου μοντέλου μπορεί να βοηθήσει στην δυνατότητα επιλογής διορθωτικών κινήσεων και επεμβάσεων σε βασικές παραμέτρους της οικονομίας σε ένα σχετικά πρώιμο χρονικά σημείο (early alert point) με στόχο την καλλίτερη κατανόηση και ενημέρωση των διαμορφωτών πολιτικών και κοινής γνώμης. Θα μπορούσε επίσης να βοηθήσει τους αξιωματούχους και λήπτες αποφάσεων στον βέλτιστο σχεδιασμό και υλοποίηση των προγραμμάτων προσαρμογής με την ανάδειξη των ιδιαιτέρων αδυναμιών, κενών αλλά και ευκαιριών ενδεχομένως που αναδεικνύονται από το μοντέλο.

Αυτό που δεν μπορεί να παραμετροποιηθεί και αναλυθεί εμπειρικά στο πλαίσιο ενός απλού διερευνητικού μοντέλου είναι οι εξωτερικοί παράγοντες οι οποίοι σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή επενεργούν μεμονωμένα ή αθροιστικά. Στην προκειμένη περίπτωση το χρονικό και γεωγραφικό σημείο της εκδήλωσης της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης του 2007-2008 μας επιβεβαιώνει την παραδοχή ότι λόγω της παγκοσμιοποίησης των αγορών και διεθνοποίησης των οικονομιών οι συνέπειες των οικονομικών κρίσεων είναι άμεσες, βίαιες και πλήττουν τους ασθενέστερους κρίκους του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Κότιος, Α., Γαλανός, Γ. και Ρουκανάς, Σ., 2012. Η Ελληνική Κρίση και η Κρίση του Συστήματος Διακυβέρνησης της Ευρωζώνης. Σειρά Ερευνητικών Εργασιών 18 (1), pp. 1-26.

Λιαργκόβας, Π. και Ανδρέου Γ., Η νέα πολιτική συνοχής της Ε.Ε και η Ελλάδα.

Ρουκανάς, Σ. και Σκλιάς, Π. (2014), Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010 : Από την ΟΝΕ στο μηχανισμό Στήριξης, Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη

Ρουκανάς, Α.Σ., 2014. Το αναλυτικό πλαίσιο της Σύνθετης Δημοσιονομικής Κρίσης: Η περίπτωση της Ελλάδας. In: Σ.Α.Ρουκανάς και Π. Γ. Σκλιάς, επιμ. Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, pp. 433-457.

Χρυσανθόπουλος Σπύρος, Ο Δείκτης Ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum:κριτική προσέγγιση, Ενημέρωση/Μηνιαία έκδοση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, τεύχος 206, Ιούνιος 2013.

Ξενόγλωσση

Blanchard, O. 2012. Μακροοικονομική, 2η. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Blyth, M. 2014. Λιτότητα: Η Ιστορία Μιας Επικίνδυνης Ιδέας. Αθήνα: Πανδώρα Books.

Mazzucato, M. 2015. Το Επιχειρηματικό Κράτος: Ανατρέποντας Μύθους. Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Friedrich Schneider, Andreas Buehn, Claudio E. Montenegro, *Shadow economies All over the World - New estimates for Countries From 1999 to 200*.

Brian Koziara, *The Eurozone: an Optimal Currency Area?*

John R. Gagain Jr (2012), *Visions for the Global Economy*

Oskar Kowalewski, Marzenna Anna Weresa (2008), *the Role of Foreign Direct Investment in the Economy*

Daron Acemoglu, James A. Robinson (2012), *Why Nations fail: the Origins of power, prosperity and poverty*, Crown Publishing Group, New York

Robert M. Solow, *A Contribution to the Theory of Economic growth*, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 70, No. 1 (Feb., 1956), pp. 65-94, Published by: The MIT Press

The Economist, *Economic and financial indicators, October 2015*
Klaus Schwab, World Economic Forum, *Yearly Global Competitiveness Reports 2007-2010*

Kotios, A. and Roukanas, S., 2013, The Greek Crisis and the Crisis in Eurozone's Governance. In: P. Sklias, and N. Tzifakis, eds. *Greece's Horizons: Reflecting on the Country's Assets and Capabilities*, London, Springer, pp. 91-105.

Koutsoukis, N.S. και Roukanas, S., 2014. The GrExit paradox, *Procedia Economics and Finance*, 9: 24-31.

Sklias, P. και Maris, G., 2013. The Political Dimension of the Greek Financial Crisis. *Perspectives on European Politics and Society*, 14 (1), pp.144-164.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

World Economic Forum, διαθέσιμο στη δ/νση <http://knoema.com/WFGCI2014/the-global-competitiveness-index-2014-2015-data-platform-2014>(Πρόσβαση 15-9-2015)
<http://Knoema.com/atlas/topics/economy>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Π.Α.1 ΑΕΠ ΕΛΛΑΔΑ (δις,ισοτιμία 1€/1,15\$)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	M.O
114	118	133	182	208	216	237	276	308	286	199	207

Πηγή : World Bank - World data bank

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (EUROPEAN CENTRAL BANK)

Euro area and national MFI interest rates (MIR): January 2007

	Euroarea	BE	DE	EE	IE	GR	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	MT	NL	AT	PT	SI
1. New business																		
1.1. Deposits																		
1.1.1. From households																		
1.1.1.1. Overnight ³	0.98	1.23	1.58	1.01	0.99	1.16	0.57	0.17	0.98	1.02	0.39	2.19	0.66	1.56	0.17	0.33		
1.1.1.2. With agreed maturity																		
Up to 1 year	3.33	3.42	3.34	3.36	3.50	3.27	3.42	2.32	4.05	3.18	3.20	3.57	3.31	3.24	2.83			
1.1.1.3. Redeemable at notice																		
Up to 3 months notice	2.35	1.57	2.22	2.81	1.51	3.78	2.61	2.26	2.55	2.99								
1.1.2. From non																		
Financial corporations																		
1.1.2.1. Overnight	1.61	1.73	2.01	1.74	0.73	0.91	1.41	0.48	1.95	1.33	0.63	2.70	2.28	2.31	1.00	0.43		
1.1.2.2. With agreed maturity																		
up to 1 year	3.49	3.44	3.48	3.38	3.49	3.46	3.52	3.97	2.65	3.50	3.57	3.57	3.63	3.28				
1.2. Loans																		
1.2.1.3.																		
For consumption floating rate and																		
Up to 1 year initial rate fixation	7.61	6.62	5.63	6.19	6.21	7.35	9.45	6.97	10.51	6.32	5.44	5.94	7.96	6.65				
1.2.1.4. For consumption																		
over 1 and up to 5 years																		
initial rate fixation	6.68	7.24	5.62	6.28	8.99	8.58	6.41	8.35	6.66	5.73	11.40	7.47						
1.2.1.5. For house																		
purchase at floating																		
rate and up to 1																		
year initial rate																		
fixation	4.68	4.61	5.44	5.07	4.54	3.92	4.69	4.18	4.89	5.40	4.74	4.57	4.64	4.86	4.37	5.89		
1.2.2.8.																		
Loans up to																		
EUR 1 million at																		
floating rate and up																		
to 1 year initial rate																		
fixation	5.16	5.00	5.61	5.25	5.80	6.27	4.96	5.03	5.11	6.02	5.70	5.09	4.75	4.71	6.77	5.59		
1.2.2.9. Loans over																		
EUR 1 million at																		
floating rate and up																		
to 1 year initial rate																		
fixation	4.44	4.27	4.63	5.45	5.22	4.44	4.34	4.15	5.88	4.91	4.52	4.29	4.26	5.09	4.74			
Loans																		
2.2.1. To households																		
2.2.1.1. For house																		
purchase over 5																		
years	4.73	4.49	5.17	4.72	4.55	5.15	4.27	4.28	5.09	5.19	4.74	4.64	4.76	4.91	4.83	6.30		
2.2.1.2. Consumer																		
credit and other																		
loans over 5 years	5.94	5.34	6.06	6.20	5.55	8.15	5.43	6.43	5.84	5.57	5.21	4.47	5.27	5.51	7.40	7.33		
2.2.2. To non financial																		
corporations																		
2.2.2.1. To non financial																		

corporations up to 1 year	5.30 4.89 5.59 5.25 5.96 6.76 4.76 4.80 5.71 · 5.40 4.94 4.59 · 5.10 4.67 5.75 4.95
2.2.2.2. To non financial corporations over 1 and up to 5 years	4.76 4.48 4.65 5.41 5.52 6.44 4.44 4.82 4.90 · 5.61 5.42 4.57 · 4.79 4.60 5.26 4.86
2.2.2.3. To non financial corporations over 5 years	4.77 4.83 4.97 5.16 5.23 5.77 4.41 4.57 4.99 · 5.42 5.16 4.70 · 4.88 4.52 5.25 4.66

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: ΟΟΣΑ

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ : ΑΕΠ

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ : ΑΞΕ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ΕΛΛΑΣ, ΙΣΠΑΝΙΑ : Π.Ι.Ε.Ι (PIGS)

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ : LHS

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ : RHS

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ : ΚΠΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ & ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ : ΟΝΕ

